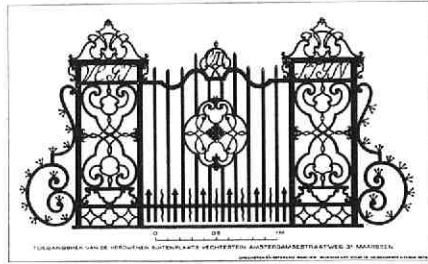

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1994

<https://hdl.handle.net/1874/9412>

JAARBOEKJE

1994

VAN HET
OUDHEIDKUNDIG
GENOOTSCHAP

‘NIFTARLAKE’

Ereleden en bestuur

- Ereleden* Jhr P.H.A. Martini Buys, Brugge, België
Mr J.H. van den Hoek Ostende, Amsterdam
- Lid van verdienste* A.J.A.M. Lisman, Nieuwersluis
- Bestuur* Drs E. Munnig Schmidt, voorzitter
Nieuwerhoek, 3632 AD Loenen a/d Vecht (02943) 1280
- Mw Dr M.A. Dukes-Greup, vice-voorzitter, Amsterdam
- Mw C.H. ter Laan-Dingemans, secretariaat
Herengracht 6, 3601 AL Maarsssen (03465) 71921
- J.N.W. Voorhoeve, penningmeester, Vreeland
- Mw Drs G. Recter, bibliothecaresse, Bijdorp, Oud Over 8,
3632 VD Loenen a/d Vecht (02943) 4653
- Leden* A.J.A.M. Lisman, Nieuwersluis
J.H.P. Roeland, Wassenaar
- Redactie
voor 1995* Drs E. Munnig Schmidt
Nieuwerhoek, 3632 AD Loenen a/d Vecht (02943) 1280
- Betalingen* Postbank nr. 513805
t. n. v. Penningmeester Niftarlake te Vreeland

Erratum: Jb.1993, blz. 60: 1755 = 1577.

ISBN 90-6550-517-2

Ledenlijst 1994

van het Oudheidkundig Genootschap 'NIFTARLAKE'

Abcoude

Drs J. Baalbergen
R. Bianchi
Drs D.G. Carasso
Mr G. van Donkersgoed
Prof. Dr A.J. Dunning
Mw J. Elema
Mw B.S.J. Elzinga
W.J. Engel
Gemeente Abcoude
H. de Graaf
J. de Groot
Historische Kring Baambrugge Abcoude
J.Th. Kemme
W. van ter Meij
J.J. Pabon Jr
J. van Santen
Mw E.M. Scholte-Vis
J.B. Schreur
Ir D.L.H. Slebos
Mr J.W.F.M. Swinkels
Mw A. den Toom-Naafs
W.C.C. Trouw
Mw G.L.J. Uiterwaal-Völker
Mw M.A.J. Vreeken-van Brink
J.E. Wustenhoff

Aerdenhout

Mr Ir J.J. Smorenburg

Almelo

C.J.M. Bak

Amersfoort

Rijksdienst Oudheidk. Bodemonderzoek
Stichting Museum Flehite

Amstelveen

J.W.N. van Achterbergh Jr
J.E. v.d. Dussen
Mw M. Fruithof-Matthes
D. Hoën
Mw C. Lugt
Mw H. Vlot-van Lonkhuyzen

Sandbergstraat 8, 1391 EL
Meerzicht 1, 1391 AR
Dr. Koomansstraat 21, 1391 XA
Folkert Postlaan 6, 1391 AV
Angsteloord 63, 1391 ED
Dr. Koomansstraat 1 H, 1391 VZ
Ereprijs 27, 1391 TA
Angsteloord 5, 1391 EB
Gemeentehuis, 1391 EL
Meerweg 19 A, 1391 HG
Gein Noord 26, 1391 GZ
Folkert Postlaan 1, 1391 AV
De Tourton Bruynsstraat 3, 1391 EM
Zilverschoon 107, 1391 XS
D. v. Troostwijkstraat 51, 1391 ER
Heinkuitenhof 14, 1391 TS
Sandbergstraat 14, 1391 EL
Jan Trouwstraat 4, 1391 TT
Leo Dorgelmanstraat 8, 1391 EW
Gein Zuid 7, 1391 GT
Kievitsheuvel 37, 1391 AP
Torenlaan 32, 1391 AM
Kerkplein 14, 1391 GJ
D. v. Troostwijkstraat 46, 1391 ET
Koppelland II, 1391 EV

Merellaan 29, 2111 GK

Horstlaan 76, 7602 AN

Kerkstraat 1, 3811 CV
Breestraat 80, 3811 BL

Amsterdamseweg 270, 1182 HN
Camera Obscuralaan 103, 1183 JX
Bos en Vaartlaan 72, 1181 AD
Westelijk Halfroond 483, 1183 JD
105 St. Philipsland, 1181 JJ
Ferd. Bolweg 89, 1181 XC

Amsterdam

*Mw D.J.K. Beynes-Heymeyer van Heemstede Cannenburg 39, 1081 GV
Mw E.G.H. Blauwkuip-Haker Prinsengracht 1043, 1017 KP
Mw J. Boers Van Woustraat 44 3h, 1073 LM
Jhr. Ir R.G.M.P.N. Bosch van Drakestein 1e Hugo de Grootstraat 5 II, 1052 KX
L. Deen-van Leeuwen Keizersgracht 207, 1016 DS
Mw Mr Dr M.A. Dukes-Greup Beethovenstraat 249, 1077 JE
Drs P.M. Fischer Hemsterhuisstraat 173, 1065 JZ
Gemeentelijk Archief Amstedijk 67, 1074 HZ
*Mr J.H. v.d. Hoek Ostende B. Wieringerstraat 22, 1013 EB
K. Hoen Raphaëlstraat 11, 1077 PN
M.M.W. Kasteleyn Olympiaplein 77, 1077 CR
G. Kemme Lelieggracht 44, 1015 DH
K.F. van Leuven Minervalaan 71-II, 1077 NS
B. Lubberhuizen J.W. Brouwerstraat 32, 1071 LK
*P.J. Meertens Instituut Keizersgracht 569-571, 1071 DR
Mw A.M.J. Oosterbroek-Smilde Nic. Maesstraat 38 h, 1071 RB
Mw E.G. Pannevis-Lammerts v. Buuren Minervalaan 84-I, 1077 PK
W.A.C. Reesink Koninginneweg 40, 1075 CZ
J.R. Ritman Bloemgracht 19 h, 1016 KB
Mw Ch. van der Seys Stadionkade 1 A, 1077 VG
Mw J.C.B. Straatman Minervalaan 60 II, 1077 PD
J.M. Tor Egelantiersstraat 10 B, 1015 PL
Universiteitsbibliotheek Singel 425, 1012 WP
Mw M.M. Welle Veerstraat 15 I, 1075 SL
D.J.A. Westerhuis 'Sotheby', Rokin 102, 1012 KZ
J. Zwaan Lijzijde 45, 1034 KN

Ankeveen

Curtevenne Stichting

Apeldoorn

Drs R.Th. Schoenmaker

Arnhem

J.E. v.d. Sleesen

Baambrugge

H.F. Anger

M. Blokhuis

Mw Drs S. Boerdam

Jhr Mr J.E. v.d. Does de Willebois

Mw M. van Erven Dorens-Vinke

Mw E. v.d. Lee

Mw Drs L.B. Lugt

Mw J.J. Tholenaar-Mannheimer

G.H. van Walbeek

Baarn

Mw C.E.B. v.d. Arend Schmidt-Oost Indië

van Breelaan 9, 1244 PB

Groene Kijkerweg 1, 7371 GB

Bergstraat 97, 6811 LE

Pr. Beatrixstraat 13, 1396 KD

Rijksstraatweg 25, 1396 JD

Rijksstraatweg 22, 1396 JM

Dorpsstraat 23, 1396 KG

'Valk en Heyning' Rijksstraatweg 147,
1396 JK

Rijksstraatweg 113, 1396 JH

'Geinwijk' Rijksstraatweg 91, 1396 JG

'Kroonsteijn' Rijksstraatweg 125, 1396 JJ

Dorpsstraat 31, 1396 KH

Prinses Carolinalaan 2, 3743 JH

Drs P.M. Muller-Witteveen
België
*Jhr P.H.A. Martini Buijs
De Bilt
Mw P.A.L.M. de Wit-van der Grinten
Bilthoven
Mw B. Bleeker-Eeuwens
Mw L. Quispel-de Langen
B. Vermeulen
Sj. Vrind
Mw Wouters-Mertens zur Borg
Blaricum
Mw J. Dudok van Heel
Mw. H.E. Rote-de Raad
W. Zuidervaart
Breda
J.H. Peek
Breukelen
T.C. Akkerman
Mw M. Albers
V.B.W. Asfalt
J. Bakker
Mw Mr L.G. Baud
Mw G. Bekker-Jonker
Ir G.G. v.d. Berg
Mw J.M. Bierman-Polman
J.W.M. de Boer
C.A.M. Brugman
J.W. de Bruyn Kops
P.J. Burggraaf
Mw A.C. Criete-Hoogerbeets
Jac. van Dam
Mr M.W. van Dijk-Witjas
Mw Mr P. van Dobbenburgh-Rossberg
W. Dobber
H.H.J. Doude van Troostwijk
W.F.E. baron van der Feltz
P. Funken
R.T. v.d. Geer
P.L. van Gent
D.W. Gerwig
Dr J.W. Gunning
Mw Mr E.A. Haars
Drs H.C.J. Hendriks
Hist. Kring Breukelen p/a H. Polderman
R.J. Hofman

De Beaufortlaan 4, 3743 DS
Witte Leertouwerstraat 47, 8000 Gent
Zorgvliet 29, 3732 EP
Soestdijkseweg 95, 3721 AA
Noord Houtringelaan 32, 3722 BR
Rembrandtlaan 93, 3723 BM
Lassuslaan 55, 3723 LH
Sweelincklaan 69, 3723 JC
Torenlaan 72, 1261 GG
Holleweg 11, 1261 BW
Postbus 135, 1260 AC
Laan van Liedekerke 28, 4835 CC
Rijksstraatweg 43, 3621 BH
'Vecht en Hoff', Zandpad 43, 3621 NE
'Vreedenoord'. Straatweg 68, 3621 BR
Griftenstein 2, 3621 XK
Kerkplein 16, 3621 BA
Herenstraat 58, 3621 AR
Straatweg 78, 3621 BR
Zandpad 82, 3621 NG
Willink v. Collenstraat 79, 3621 CL
Keizerskroon 18, 3621 RS
Zandpad 61, 3621 NG
Kerkbrink 26, 3621 BS
Linnaeusdreef 44 A, 3621 XX
Ortswarande 55, 3621 XN
G. v. Nijenrodestraat 90, 3621 GM
Griftenstein 52, 3621 XL
Zandpad 27, 3621 ND
Straatweg 244, 3621 BZ
Stinzenlaan Zuid 201, 3621 TC
Oud Aa 41, 3621 LA
Nassauplein 1, 3621 EA
Zandpad 86, 3621 NG
Dannestraat 33, 3621 AE
Straatweg 204, 3621 BX
Kerkplein 16, 3621 BA
Julianastraat 25, 3621 EG
Stinzelaan Noord 108, 3621 RK
Zandpad 83, 3621 NG

- Mw H.J. de Jong
Mw G.J. van Julsingha
R. Kattenburg
Mw C.P. Knulst
Mw A. Koornneef
R.G.H.W. Korstjens
M. van Kralingen Jr
H.K. Lenstra
J. Molenkamp
J. Molenkamp
R.W.C. Molenkamp
Prof.Dr Ir R. Plomp
P.V.L. Ritmeester
A. Roosjen
Mw M.L. van Rijssen-Dingemans
Mw W.J. Schröder-van den Beukel
T.N. Simonis
P.B.A. Smits
Ir W.F. Staargaard
Stichting Openbare Bibliotheek Breukelen
Mw A.J. Stilting
G.S. Streefland
F.L. Vegter
Mr J.A. Vermeulen
Mr G. Versluys
J. Verweij
Mw J. van Zadelhoff-Hortulanus
D. van Zijtveld
- Breukeleveen**
Mw J.A.M. Aalberts-Veen
Mw G.C. Geel-Krijgsman
Mw. J.C. Jongkees-van Pernis
Drs M.M. van Kesteren
Dr J.F.W. Nuboer
Dr P.J. Sinninghe Damsté
A.P.J. Strookman
- Bussum**
Mw E. Barendsen-Polak
Mr R.R. Hazewinkel
R.H. Heybroek
Mw A.E. Koch-van de Stadt
M. Langelaar
Mw. P.A.C.E. Ooiman-van Aubel
Mw Y.M.J.A. Wijers-Tripels
- Diemen**
Drs K. de Leeuw
- Herenstraat 2, 3621 AR
Linnaeusdreef 21, 3621 XT
'Oudaen', Zandpad 80, 3621 NG
Vrijheidslaan 81, 3621 HL
Keizerskroon 5, 3621 RS
Straatweg 111, 3621 BK
Herenstraat 4, 3621 AR
Kerkbrink 27, 3621 AN
Bisschopswater 27, 3621 WV
Straatweg 79, 3621 BJ
'Vecht en Dam', Dannegracht 16, 3621 AA
'Vegtvliet', Rijksstraatweg 220, 3621 BZ
Straatweg 76, 3621 BR
Eendrachtlaan 33, 3621 DD
Zandpad 81, 3621 NG
Keizerskroon 10, 3621 RS
'Klein Vechtvlief', Straatweg 224, 3621 BZ
Rijksstraatweg 101, 3621 BK
Stinzenlaan 18, 3621 RD
J. Dircksenstraat 20, 3621 CB
Kloosterhof 15, 3621 BE
Zandpad 87, 3621 NG
'Hofstede Boomrijk', Zandpad 53, 3621 NE
Brouwerij 1, 3621 AD
Straatweg 61, 3621 BH
Mecklenburgstraat 6, 3621 GP
'Groenevecht', Zandpad 37, 3621 ND
G. van Nijenrodestraat 56, 3621 GL
- Herenweg 27, 3625 AA
Herenweg 53, 3625 AG
Herenweg 97, 3625 AD
Herenweg 47A, 3625 AB
Herenweg 59, 3625 AC
Herenweg 89, 3625 AC
Herenweg 76, 3625 AH
- Koedijklaan 21, 1405 KZ
Nw 's-Gravelandseweg 67, 1406 NC
Meentweg 63, 1406 KD
Koedijklaan 21, 1406 KX
Mecklenburg 52, 1404 BJ
Groot Hertoginnelaan 29, 1405
Koedijklaan 1a, 1406 KW
- Boeier 10, 1113 GJ

Dongen

*Ir L.B. Wevers

Doorn

Ir H.J. Doude van Troostwijk

Mw G. v.d. Stoop-Koekoek

Mw A. v.d. Vlucht-De Groot

Dordrecht

Mw A.W. de Jong-Vis

Driebergen

Jhr ir D.L. Six

Eindhoven

Ir J.V. Bruza

Gouda

Ver. Oudheidkundige Kring 'Die Goude'

's-Graveland

P. Honig

Bibliotheek Natuurmonumenten

's-Gravenhage

Centraal Bureau voor Genealogie

Ir H.G. de Cock

Mw L.J. Doude van Troostwijk

Rijksbur. v. Kunsth. Doc.

F. Vintges

Gronsveld

Mw M.A.H. Pomerantz-Beks

Haarlem

Rijksarchief in Noord Holland

Haarzuilens

L.J. Huisinga

Mw L. Schouten

Heeze

Mw Drs M.C. Huygen

Hilversum

Mr L.J. van Apeldoorn

Mw C.L.R. Gleichman-Scholtz

Mw H. ten Holt-van Epen

Mw J. Janmaat

Mw E. Korthals Altes-Kamerling

T.W. Ploeg

Mw N. Ruiter

Jhr A. Rutgers van Rozenburg

Dr W.J. Steyling

Stichting 'Tussen Vecht en Eem'

Streekarchief v.h. Gooi e.d. Vechtstreek

E. van Tijn

Bolkensteeg 34, 5103 AB

Parklaan 40, 3941 RE

v. Galenlaan 12, 3941 VD

Park Boswijk App. 588, 3941 AM

Wolwevershaven 11, 3311 AV

Hoofdstraat 9 v, 3971 KA

Orpheuslaan 53, 5631 BR

Vlietenburg 32, 2804 WT

Spanderswoud 5, 1243 HZ

Noordereinde 60, 1243 JJ

Prins Willem Alexanderhof 22, 2502 AT

Bezuidenhoutseweg 72 r, 2594 AW

Therèse Schwartzestraat 30, 2597 XJ

Postbus 90418, 2509 LK

Hendrinaland 49, 2591 TB

Rijksweg 4, 6247 AH

Kleine Houtweg 18, 2012 CH

Ockhuizenweg 20, 3455 RN

Ockhuizenweg 16 v, 3455 RW

Postbus 1, 5590 AA

Rembrandtlaan 9, 1213 BE

Meikevermeent 3, 1218 HA

van Brakellaan 24, 1215 PJ

Corverslaan 20, 1217 TN

Bussumergrintweg 38, 1217 BR

O. Amersfoortseweg 44, 1213 AE

Utrechtseweg 54, 1213 TW

Utrechtseweg 26, 'Beukendael' Flat 48,
1213 TT

Koninginneweg 18, 1217 KZ

Van Gelderlaan 74, 1215 SP

Postbus 9900, 1201 GM

de Bazelstraat 16, 1222 RJ

Houten

Provinciale Bibliotheek Centrale Utrecht

Onderdoor 160, postbus 650, 3990 DR

Huizen

F. Renou

Nw. Bussummerweg 83 A, 1272 CE

Z. Schoute

Sloep 52, 1276 CW

Kockengen

Dr J.A. van Dongen

Wagendijk 12, 3628 EP

G.F.W. Herngreen

Godinweg 2, 3628 BA

Koedijk

P.J. Prett

Postbus 10, 1830 AA

Kortenhoef

P.A. Bakker

Moleneind 55, 1241 NJ

Mw T. van Essen-Tiggers

Kortenhoefsedijk 83, 1241 CS

F. Laboyrie

Oostindië 24, 1241 HR

W. Spaan

Kortenhoefsedijk 171, 1241 LZ

Mw M.A. Sprenger

Oranjeweg 34, 1241 XS

Lage Vuursche

C.M.J.M. Hock

300 Roedenlaan 4, 3749 AP

Laren

J.N. Bastert

Brink 8, 1251 KV

Mw C.A.H. Bleekemolen

J. Hamdorfflaan 31, 1251 NL

Mw A. Blijdenstein-v. Berckel

Tafelbergweg 15, 1251 AB

Mw J.C.F. Mulders-Baljon

Hein Keverweg 17, 1251 BT

Mw mr N. Roelofs-ter Haar Romeny

p/a Melkweg 70, 1251 PT

G.N. Verhoef

Mendes da Costalaan 2, 1251 NP

Lccersum

W.R.A. baron van Tuyll van Serooskerken

'De Boskant' 2, 3956 BV

Leiden

Genootschap Belle van Zuylen

Gerecht 9, 2311 TC

R.J. Nieuwland

Brahmslaan 257, 2324 AE

Drs J.D. Sparrow

Lange Brug 18, 2311 TL

Lochem

Mw van Weede-Vaandering

Lange Voren 2, 7241 HS

Loenen a/d Vecht

H. Bakker

Wallestein 52, 3632 WP

N. Bakker

Oud Over 3, 3632 VA

P.M. Bakker

Wallestein 66, 3632 WR

Mw L. Beyer-Hubrecht

Rijksstraatweg 80, 3632 AD

J.W. Blok Jr

Vreelandseweg 4, 3632 EP

Mw B.J. Blijdenstein-Verkoren

'Nedervecht', Oud Over 86, 3632 VE

Mw De Boer-Berendsen

Vreelandseweg 20, 3632 EP

M.C. Boevée

Hofbergen 52, 3632 WC

Mw E.E.C. Bon-Meyer

Dorpsstraat 10, 3632 AT

R.J.M. Bootz

'Vegtlust', Oud Over 3, 3632 VA

Mw drs F.E. Brouwer

'Ouderhoek', Rijksstraatweg 58, 3632 XE

Drs P.B.M. Deiters

C. Dierdorp

Mw M.M.Ch. Dijkstra-Dreesmann

J.P. Dullaert

J.D. Ehlhardt

J.T.G. Ernst

Drs J.C. van Essen

A. Gelderman

Gemeente Loenen, t.a.v. Gemeentearchief

L.J. de Geus

Mw B. Gordijn

S. Griffioen

W. Grunfeld

Mw R. Vor der Hake-Campfens

Mw M.S. Harms-van Estrik

P.M. Hiensch

M.J.P.A. Graaf d'Hollosy

H.J. de Jong

M.C. de Jongh

P.J. Kastelein

Mw. R.T. Knol-Smit

Drs G.J. Koelemey

D.P. Koets

J. de Koning

Mw W. van Kralingen-Niekerk

C.J. de Kruyter

W.F. Kuijper

L. Kusters

Drs A. Ledeboer

J. Leicher

Mw F.M. Luxwolde

Drs J. v.d. Meulen

C.P.G. Molenkamp

Drs E. Munnig Schmidt

C.W. van Nie

A.J.A.C. Nootboom

Dr M. van Ommen

Mw Drs H.H. Pijzel-Dommissie

Drs W.M. v.d. Poel

Jhr J.H.J.M. v.d. Poll

M.J.B. Popma

Mw Drs G. Recter

Drs A.H.J. Risseeuw

Mr P.J. Rogaar

M.W.H. Sanger

'Vano. Ridderhofs. Mijnden', Mijndense-
dijk 13, 3632 NT

K. Ottolaan 30, 3632 BW

Vreelandseweg 24, 3632 ER

Grutterstraat 12, 3632 EJ

Oud Over 88, 3632 VE

Moleneind 4, 3632 DA

Kerkstraat 6, 3632 EL

Oud Over 39, 3632 VA

Postbus 99, 3632 ZS

't Rond 13, 3632 BN

'de Glashut', Oud Over 124, 3632 VG

Mijndensedijk 27, 3632 NT

Dorpsstraat 98, 3632 AW

Rijksstraatweg 85, 3632 AA

Hoflaan 1, 3632 BT

Westerklip 54, 3632 TG

Mijndensedijk 20, 3632 NV

Vreelandseweg 25, 3632 ER

Rijksstraatweg 90, 3632 AD

'Middelhof', Rijksstraatweg 96, 3632 AD

Graaf Janlaan 2, 3632 CB

't Rond 9, 3632 BN

Wallenstein 55, 3632 WP

Vreelandseweg 7, 3632 EP

Rijksstraatweg 130, 3632 AG

Kickestein 77, 3632 WK

Kon. Julianaweg 22, 3622 EE

't Rond 1, 3632 BN

Dorpsstraat 4, 3632 AT

Oud Over 120, 3632 VC

Oud Over 18, 3632 VD

Vreelandseweg 8, 3632 EP

'Leeuwen Dijk', Dorpsstraat 69, 3632 AS

'Nieuwerhoek', Rijksstraatweg 78, 3632 AD

Driehovenlaan 38, 3632 BL

'Vegtlust', Oud Over 3, 3632 VA

Rijksstraatweg 69, 3632 AA

Dorpsstraat 28, 3632 AT

Rijksstraatweg 81 A, 3632 AA

Oud Over 146, 3632 VG

Oud Over 48, 3632 VD

'Bij Dorp', Oud Over 8, 3632 VD

'Warande', Oud Over 168, 3632 VH

Oud Over 59, 3632 VB

Spinnerie 13, 3632 ET

- Mw E. van Schijndel-Goemans
 A. Schras
 Mw Drs K. A. L. Schuckink Kool-Oudendal
 Mw A. A. Schwartz
 Dr P. J. Sondaar
 Mw A. A. Sondaar-Dobbelman
 R. E. Spee
 Mw A. A. Steffens
 Stichting Culturele Raad Loenen, p/a
 J. Th. M. van der Linden
 Stichting Openbare Bibliotheek
 Mw A. G. Stolp
 Jhr Mr J. P. E. Teding van Berkhout
 Terra Nova Beheer
 C. J. M. Thijssen
 Mw G. Thijs-Mantel
 A. M. Thole
 E. Timmers
 W. G. Tober
 G. C. J. Tukker
 Mw E. Vesseur-Murck Jansen
 Mw G. M. J. Voorbij
 Mw M. Voormolen
 Mw Th. C. v. d. Voort
 Drs S. G. de Vries
 Mr A. Vrij
 A. R. van Well
 Mw H. L. M. Wennink
 P. B. Westerhuis
 Prof. Dr H. C. Zanen
- Loenersloot**
 Mr Z. M. F. Dingemans
 H. J. van der Meij
 Mw M. F. M. barones van Nagell-Martini Buys
 Mw S. Verster
 Ir L. Vuyk
- Loosdrecht**
 H. Aalberts
 Mw P. M. Bijl-Lazoe
 F. L. Boers
 J. G. Boeschoten
 Th. Burggraaf
 Hist. Kring Loosdrecht p/a L. H. F. Welter
 Dr H. van Marken Lichtenbeld
 Mw A. J. Meyer-Visscher
 J. M. L. Trouw
- Vreelandseweg t.o. 5, 3632 EP
 Torestraat 1, 3632 EK
 Rijksstraatweg 70, 3632 ZR
 Oud Over 93 A, 3632 VC
 Oud Over 33 A, 3632 VA
 Postbus 2, 3632 ZR
 Vreelandseweg 1, 3632 EP
 Oud Over 41, 3621VA
- Wallenstein 26, 3632 WN
 Postbus 47, 3632 ZR
 Oud Over 93, 3632 VC
 Oud Over 1, 3632 VA
 Oud Over 154 A, 3632 VH
 't Rond 7, 3632 BN
 Rijksstraatweg 75, 3632 AA
 Grutterstraat 11, 3632 EJ
 Vreelandseweg 18, 3632 EP
 Brugstraat 10, 3632 EH
 Hoefijzer 108, 3632 WD
 'Vegtlust', Oud Over 3, App. 5, 3632 VA
 'Vegtlust' Oud Over 3, 3632 VA
 Rijksstraatweg 83, 3632 AA
 Middenhoek 51, 3632 TC
 Dorpsstraat 40, 3632 AV
 't Rond 5, 3632 BN
 Hofbergen 34, 3632 WC
 Doude v. Troostwijkplein 7, 3632 BC
 Dorpsstraat 53 A, 3632 AR
 Vreelandseweg 23, 3632 ER
- 'Geynzicht', Rijksstraatweg 206, 3634 AN
 Stichtsestraat 5, 3634 AR
 Kasteel Loenersloot, 3634 AC
 Hollandstraat 19, 3634 AS
 Rijksstraatweg 244, 3634 AN
- Rembrandtlaan 1, 1231 AR
 Breukeleveense Meentje 10a, 1231 LM
 Nw. Loosdrechtsedijk 232 LG 1231
 Oud Loosdrechtsedijk 284, 1231 MK
 Veendijk 4, 1231 PB
 Postbus 11, 1231 AA
 Nieuw Loosdrechtsedijk 285, 1231 KW
 Rembrandtlaan 8, 1231 AC
 v.d. Helstlaan 5, 1231 AL

W. ter Veld

Maarssen

Mw W.J.R. Baardman-Dusseldorp

D. van Barneveld

Mr W. Beerman

J.H.W. van Bommel

G.J. v.d. Berg

Mw J.D. v.d. Berg-van Cleeff

Mw W.E.E. Bernt-Scheffer

Bibliotheek Maarssen

Mw G.J.M. Bierling-Berg

Mw A. Bink-van der Steen

J.P. Boelens

A. Bohnenn

W.M. Bos

M.L.C.C. Braakman

Ir R.A. Brzesowsky

Drs S.W.G. de Clercq

Mw A.C. Cosijn-Gouda

A.R.A. Croiset van Uchelen

Mw M. van Dam-Smallenbroek

Mw E.H.Th.M. barones van Dedem-von

Martels

H.J. Dollekamp

Mw mr M.B. Geeris-Vehmeijer

A.J. Gelderblom

Gemeente Maarssen

Dr Ir A. Graveland

S. Haisma

Mw C.A.A. Hamminga

R. Hamminga

D.J. Hamoen

M. van Heijningen

Historische Kring Maarssen

Mr Z.O.H.M. baron van Hövell tot Wester-

flier

Mw J.H.M. Kamp-Schweers

P. van Kerkvoort

G.K. v.d. Klis

C.H. Knaake

S. Komdeur

J. Kraayenhagen

Mw M. Kraneveld-Lokker

C.M.L. Kruisheer-Brunt

Drs J.K.J. Kuiper

C.H. ter Laan-Dingemans

Nieuw Loosdrechtsedijk 302, 1231 LJ

Boomstede 686, 3608 BT

Schippersgracht 15, 3603 BC

Zandweg 33, 3601 AE

Kuyperstraat 29, 3601 VE

'Cromwijck', Zandpad 42, 3601 NA

Wilhelminaweg 1 A, 3603 CR

Straatweg 3, 3604 BN

Harmonieplein 2, 3603 BM

Klokjeslaan 4, 3601 HE

Lange Gracht 13, 3601 AH

Reigerskamp 171, 3607 HJ

'Vechtoever', Diependaalsedijk 33, 3601 GJ

J. v. Galenstraat 32, 3601 HW

Straatweg 14, 3604 BB

Reigerskamp 382, 3607 HW

'Harteveld', Straatweg 17, 3603 CV

Straatweg 17 B, 3603 CV

v. Houtenstraat 16, 3601 XJ

Langegracht 30, 3601 AJ

Zandweg 45, 3601 AE

J. Catsstraat 17, 3601 SJ

'Ganzenhoef', Zandpad 29, 3601 NA

'Hazenburg', Binnenweg 60, 3603 AG

Diependaalsedijk, 3601 GL

Diependaalsedijk 84, 3601 GM

Stationsweg 5, 3603 ED

Duivenkamp 753, 3607 VE

Duivenkamp 753 A, 3607 VE

Wilhelminaweg 9, 3603 CR

'Bolenstein', Bolensteinseweg 3, 3603 CP

Postbus 90, 3600 AB

'Huis ten Bosch', Zandweg 44, 3601 AE

'Mariënhof', Diependaalsedijk 52, 3601 GL

Zogweteringlaan 17, 3601 JJ

Diependaalsedijk 102, 3601 GN

Fazantenkamp 721, 3607 DS

Straatweg 162 A, 3603 CS

Julianaweg 19, 3603 AP

Zandweg 34, 3601 AE

Herengracht 16, 3601 AM

'Vechtestein', Zandweg 1, 3602 AC

Herengracht 6, 3601 AL

Prof. Dr J.T. Lambers
 J.C. de Lang
 J.J.C. Louet Feisser
 Dr A.P. Messer
 Mw J.M. Nijhoff
 Mw J. Onnes-van der Noordaa
 C.G.J. v.d. Oosten
 R. Pfeiffer
 J. Plas
 C.J. Rijsterborgh
 Prof. Dr A. van Rossum
 E. van Rossum
 Mw J.G. Roukema-v.d. Berg
 Mw G. Ruys
 P.J.G. van Schonevelt
 T. Schumacher
 Mw L. Schwartz
 A.F. Smorenburg
 Mw H. Stooker-Menges
 St. Openbare Bibliotheek Maarssenbroek
 R. Taal
 J.H. van Tongeren
 Y. Visser
 R. van Vredendaal
 E. Vriesinga
 D. v.d. Wal
 Mw C. Waller-Gunning
 Mw M. Weck
 Dr H.B.A. Welle
 Mw P. Westenburg-de Groot
 B.G. Wiegeraad
 J.J.A. Wijs
 B.B. v.d. Woude
 Drs H. de Zoeten
De Meern
 Hist. Ver. Vleuten-De Meern-Haarzuilens
Mijdrecht
 W. Bos
 Mw M.W. v.d. Gronde-Visser
 N. Rondan-van der Stap
Naarden
 J.F. Dudok van Heel
 Mw D. Rutgers van Rozenburg-Hartung
 Mr A.J.W. van Westrop
Nederhorst den Berg
 J.F.A. Baar
 Zandpad 22, 3601 AN
 Machinekade 9, 3601 AR
 Binnenweg 39, 3603 AE
 Kerkweg 9, 3603 CL
 Langegracht 33, 3601 AJ
 W. Barendszlaan 19, 3603 GM
 Maarsseveensevaart 7 B, 3601 CC
 Treubstraat 18, 3601 BX
 'Leeuwenvecht', Straatweg 23, 3603 CV
 Parkweg 41, 3603 AB
 'Leeuwenburg', Zandpad 24, 3601 NA
 W. Barendszlaan 1, 3603 GM
 Mich. A. de Ruyterstraat 94, 3601 TH
 Kerkweg 41, 3603 CL
 Hondiusstraat 60, 3602 PJ
 Zwanenkamp 1251, 3607 NW
 Herengracht 22, 3601 AM
 Kuypersstraat 27, 3601 VE
 Kennedylaan 28, 3601 VG
 Bisonspoor 1161, 3605 KV
 Rooyaardslaan 10, 3601 HA
 Duivenkamp 851, 3607 WG
 Kuijperstraat 17, 3601 VE
 Emmaweg 37, 3603 AL
 Diependaalsedijk 78, 3601 GM
 Zandpad 30, 3601 NA
 Herengracht 8, 3601 AL
 Dr. Arienslaan 136, 3601 GE
 Maire Hofstedelaan 12, 3601 BR
 Kerkweg 23, 3603 CL
 Lelystraat 20, 3601 BV
 Raadhuisstraat 25, 3603 AV
 'Vredenhoef', Straatweg 33, 3603 CW
 C. de Houtmanlaan 9, 3603 GE
 Meerndijk 62, 3454 HT
 Botdrager 8, 3641 LA
 Midrethstraat 4, 3641 CD
 Hoofdweg 6, 3641 PS
 Valkeveenselaan 56 A, 1411 GT
 Rijksweg 46, 1412 BB
 Thierensweg 19, 1411 EW
 Kerkstraat 6, 1394 CX

Prof. Dr D.P. Blok
F.H.B. Cladder
Mw E.N.C. van Damme

A. Eitjes
J.L. Jonker
Dr J. Joose
Dr Ir H. Spekreijse
A.A.A. Vendrig
W. Zweers

Nieuwegein

C.J.J. Westerman

Nieuwer ter Aa

Mw K. ten Brink

Nieuwersluis

J.J. Beelen
Mw B.Th.W. Blijdenstein
J.C. Braun
R. E.J. Bus

Mw L.L. Haurer-Doude van Troostwijk

J.C.T. van Hoeven

Drs W.F.J. Kels

N. Lakeman

A.J.A.M. Lisman

C.M. Oostveen

Mw I. Rot

Mr Drs H.W.G. van Schaik

Mw L. Simons-Smit

J.H. Stefels

Mw I. Teijema

P.R.E.J.A. Woltering

Nigtevecht

J.W. Brouwer

Mr Th. van Hilst

C. Kootstra

J.W. v.d. Linden

P.N. Pikaar

Drs E.F.L. Stubbé

Oosterwijk

H.C.M. Hoppenbrouwers

Oud Zuilen

H.O. Barneveld

Ir A.M. Bunjes

G. van Heusden

Mr J.G. van Rossum du Chattel

P. Thoenes

Ankeveensepad 7, 1394 GW
Hinderdam 18, 1394 JB
Hinderdam 15, 1394 JB
Lange Wetering 27, 1394 KD
'Nederhorst', Slotlaan 4, 1394 BK
Hinderdam 15, 1374 JB
Voorstraat 11, 1394 CS
Dammerweg 111, 1394 GT
Reeweg 2 A, 1394 JD

p/a St. Anthonius Ziekenh., Postbus 2500,
3430 EM

Laantje 2, 3626 AN

'Sluys Nae', Zandpad 18, 3631 NK
'Middenhoek', Rijksstraatweg 72, 3631 AD
'Over Holland', Rijksstraatweg 14, 3631 AC
'Weerestein', Zandpad 29, 3631 NL
Rijksstraatweg 20, 3631 AC
Rijksstraatweg 62, 3631 AB
Mijndensedijk 86, 3631 NR
Zandpad 18 3631 NK
'Vreeden Hoff', Rijksstraatweg 53, 3631 AB
Rijksstraatweg 35, 3631 AA
Zandpad 19, 3631 NK
Mijndensedijk 60, 3631 NP
Mijndensedijk 62, 3631 NP
'Rupelmonde', Rijksstraatweg 24, 3631 AC
Mijndensedijk 29, 3631 NN
Stationsweg 3, 3631 AJ

Vreelandseweg 72, 1393 PG
Petersburg 30, 1393 PT
Dorpsstraat 142, 1393 NL
'Zwaanwijck', Klompweg 58, 1393 PM
Dorpsstraat 130, 1393 NK
Dorpsstraat 20, 1393 NH

Klompven 10, 5062 AH

Vechtzijde 1, 3611 AM
Groeneweg 1, 3611 AT
Laan van Zuilenveld 54, 3611 AJ
Dorpsstraat 52, 3611 AG
'Swanenevecht', Dorpsstraat 16, 3611 AE

Rhenen

Mr T.T.M.H. Bijleveld

Rijsbergen NB

Mw. E. Kalkman-Klep

Rijswijk ZH

A.J. Crucq

Schoorl

Mw E. Du Croo Kampmeinet-v.d. Berg

M. Mol

Soest

S.P. baron Bentinck

Tienhoven

Mw L.N. Beets-van Houten

W.T. de Boer

A. Hogenhout

Mw C.D. de Jong-Mesker

Mr P.M. van der Laan

M. Remijnse

Th. Schouten

Uithoorn

Mw E. Schreuder-de Muinck Keizer

Utrecht

Mw A.M. Biegelaar-Boogaardt

Centraal Museum t.a.v. de heer Koot

Centrale Bibliotheek Prov. Utrecht

Mw M.D.M. Deenstra-Sturkenboom

Gemeente Archief

Gemeente Bibliotheek

Mw J.H. de Graaf

Mw C.E. Hefting-Beerendonk

Historische Vereniging Utrecht (Drs J.

Baars)

Ir G.J. Jonker

Prof. Ir W.J. Petri

Dr E.B.J. Postma

J.P. Prevoo

Provinciale VVV Utrecht

Rijksarchief

Mw E.Ch. van Sandick-Doude van Troostwijk

A.J. v.d. Slikke

Stichting Stichtse Geschiedenis

Stichting de Utrechtse Molens

Federatie Stichts Cultureel Erfgoed

Universiteitsbibliotheek

Vereniging Oud Utrecht, t.a.v. drs J. Baars

Mw Drs C.C.S. Wilmer

Utrechtsestraatweg 45, 3911 TW

Vinkenbosch, Overasebaan 22, 4891 RG

Sir W. Churchillaan 915, 2286 AB

Laanweg 41, 1871 BK

Postbus 60, 1870 AB

Vosseveldlaan 56, 3768 GN

Nieuweweg 2, 3612 NR

Laan van Niftarlake 22, 3612 BS

Nieuweweg 5, 3612 AR

Laan van Niftarlake 30, 3612 BT

Veenkade 16, 3601 CH

Heuvellaan 10, 3612 BA

Looydijk 81, 3612 BE

Tesselschadelaan 17, 1422 HZ

Koningslaan 98, 3583 GR

Agnietenstraat 1, 3512 XA

Postbus 80300, 3508 TM

Emmalaan 1, 3581 HL

A. Numankade 199, 3572 KW

Postbus 80, 3500 AB

Bemuurde Weerd oz 76 bis, 3514 AN

Emmalaan 3, 3581 HL

Gerard Doulaan 12, 3583 NM

Troosterlaan 24, 3571 NM

Emmalaan 4 A, 3581 HR

Stadionlaan 57, 3583 RD

Fien de la Marlaan 77, 3584 ZW

Beneluxlaan 6, 3527 HT

A. Numankade 201, 3572 KW

Wilhelminapark 12 A, 3581 NC

Emmalaan 4 A, 3581 HR

Mariaplaats 23, 3511 LK

Mariaplaats 23, 3511 LK

Mariaplaats 23, 3511 LK

Wittevrouwenstraat 7-11, 3512 GS

G. Doustraat 12, 3583 SE

Takstraat 1, 3572 HZ

Veenendaal

Jhr Mr A. R. Clifford Kocq van Breugel

Landjuweel 22, 3905 PG

Venray

Mw B. Wijnen

Kiosk 70, 5802 NS

Vinkeveen

Prof. Dr L. Mur

Demmerik 21, 3645 AE

Vleuten

J.J. Kool

't Zand 31, 3451 GP

Vogelenzang

G. Koopman

Vogelenzangseweg 41 V A, 2114 BB

Voorschoten

H.M. v.d. Horn

Vondelstraat 16, 2251 KH

Vreeland

Mw M. Aalderink-van Groen

Klapstraat 21, 3633 BH

Mw G. Beelaerts van Blokland-Kalff

'Vreedendorst', Bergseweg 18, 3633 AK

E.J. Bink

Boslaan 21, 3633 VZ

J. Boerstra

Nigtevechtseweg 10, 3633 XS

Mw E.E. Brandes-de Lestrieux Hendrichs

Voorstraat 7, 3633 BA

W.J.J. Broex

De Vliet 18, 3633 EL

F.H. Bruna

Nigtevechtseweg 196, 3633 XX

M. Cornelissen-Bosman

Boterweg 38, 3633 ER

Mw H.W.B. van Dranen-Aleven

Otto van Schonauwenstraat 1, 3633 CP

Mr J.E. Goldhoorn

Singel 10, 3633 CR

Mw H.C. Greevelink-Swaving

Voorstraat 18, 3633 BB

Mw M.H. Happee

De Vliet 8, 3633 EL

S. Joosten

Sluisje 12, 3633 AC

G.R.G. Kaldewaaij-Wilschut

Boslaan 2, 3633 VZ

J. Kohnstamm

Voorstraat 16, 3633 BB

Mw J. Kok-Boekschoten

Voorstraat 9, 3633 BA

Mw O. Lodeizen

Voorstraat 22, 3633 BB

Mr J.A.H. Olde Loohuis

Boterweg 44, 3633 ER

Restaurant Hotel 'De Nederlanden'

Duinkerken 3, 3633 EM

E. Roosegaarde Bisschop

Duinkerken 12, 3633 EN

Mw A.Th. Schot-Dolman

Kerkplein 4, 3633 BG

Drs C. Schuurman

Voorstraat 6, 3633 BA

Mw M. Smit Sibinga

'Vreedenhoek' Ruitersstraat 13, 3633 AV

Mw H. Smit-Houpst

Raadhuislaan 15, 3633 AP

Mw A. Sprenger-den Uyl

Voorstraat 5, 3633 BA

Studiegroep Vreeland 'Vroeger en nu'

Postbus 2, 3633 ZT

J.Chr. van Uchelen

Boterweg 8, 3633 ER

Drs C. Verhaar

Fl.v.Boekhorststraat 5, 3633 CN

A.M.G. Vlam-Voorhoeve

A. Lambertskade 5, 3633 VX

*J.N.W. Voorhoeve

Boslaan 4, 3633 VZ

J.H. Vrij

Vredelantstraat 71, 3633 EB

D.R. Wijnschenk

Duinkerken 11, 3633 EM

Mw H.J. Winkel

Voorstraat 17, 3633 BB

Waalre

Mw A. Krijgsman-Spoor

Wassenaar

*J.H.P. Roeland

Weesp

J. van Baars

Mw H.J. Bodisco Massink-Jongejans

C. Draijer

Gemeente Museum Weesp

Mw H.M. Gerschtanowitz-Pauw

H. Kok

J.J.M. Koks

G. Lindeboom

A.J. Nipius

Openbare Bibliotheek

F.G. van Reijen

A. Stork

Mw Drs A.J. Zondergeld-Hamer

Wilnis

H.W. van Soest

Mw G.J. van Staveren

Woerden

J.C.M. van Capel

G.J. Wesseling

Drs H.A. van Zwieten

Zeist

Rijksdienst voor de Monumentenzorg

Drs J.T. Swaab-Barneveld

P.L. de Vries

Zoelen

*Mr R. Barendsen

Zutphen

Mr J.A. Alleman

Zwolle

H.W. Schouwenaar

Zwitserland

A.H.R. Hoogezand

Hoge Duinlaan 18, 5582 KG

Postbus 599, 2240 AM

Dammerweg 5, 1385 HT

Dammerweg 5 A, 1383 HT

Fijnvandraatlaan 5, 1381 ES

Nieuwstraat 41, 1382 VV

Horn 23, 1381 GZ

Utrechtseweg 25, 1381 GR

Horn 3, 1381 GX

'Oversingel' 203, H. de Grootlaan 30,
1381 DE

Lange Muiderweg 599 AB, 1382 LD

Postbus 5146, 1380 GC

Zeeburgstraat 37, 1382 BM

Utrechtseweg 59, 1381 GT

Herensingel 162, 1382 VV

Dorpstraat 59, 3648 AG

Dr Mees ten Oeverlaan 17, 3648 XA

'Rijnoord', Oostdam 12, 3441 EN

Gebr. v. Eyckstraat 4, 3443 VG

Zandwijkensingel 11, 3443 EA

Broederplein 41, 3703 CD

Griffensteynseplein 10, 3703 BG

Bachlaan 81, 3706 PW

Kasteel 'Soelen', 4011 EN

Rijkenhage 32 A, Agnietenhof, 7201 LP

Boomkensdiep 13, 8032 XZ

Chalet Ariane, Waldegg, CH-3802

* = lid voor het leven

NB. Van verschillende zijden is het Genootschap verzocht een lidmaatschap voor het leven in te stellen. Het bestuur heeft gemeend aan dit verzoek te kunnen voldoen en opent de mogelijkheid daartoe. De volgende regel is daarvoor uitgewerkt: voor leden jonger dan zestig jaar bedraagt de eenmalige contributie f 500,- en voor ouderen f 400,-. Inmiddels hebben enige leden hun lidmaatschap op deze wijze voor het leven bestendigd. Voor hun naam staat *.

Jaaroverzicht 1994

De pogingen van de evenementencommissie om een jaarprogramma samen te stellen dat telkens weer een wat andere groep leden aanspreekt zijn ook dit jaar weer met succes bekroond.

Voor de immer druk bezochte Nieuwjaarsreceptie op 8 januari waren ditmaal mevrouw en de heer Van den Berg onze gastvrouw en -heer, die hun net geres-taureerde huis Cromwijck te Maarssen voor ons openstelden.

Het was een uitgelezen gelegenheid om hen te eren voor het ontzagwekkende werk om van een bijna-ruïne weer een trots Vechthuis te maken. In het bijzijn van wethouder voor monumentenzaken de heer J. den Ouden werd de Niftar-lake-oorkonde hun door de voorzitter overhandigd.

De cursus Filosofie werd met een 20-tal enthousiaste leden voortgezet waarbij de werken van Plato in de winter centraal stonden en die van Ovidius in de herfst. De cursus werd op Nieuwerhoek te Loenen gegeven door mevrouw dr M.E. Hoffmann uit Abcoude.

De meeste oudere huizen bevatten stucwerk, dat vooral in het begin van de 18e eeuw in onze streken een rijke vormtaal sprak. Dr. Ir W.V.J. Freling nam ons op 8 februari mee door de gehele historie van pleister- en stucwerk en deed tevens de gebruikte technieken uit de doeken. Daarvoor konden wij weer gebruik maken van de gobelinzaal op Slot Zuylen.

Een maand nadien, op 15 maart, mochten wij genieten van een heldere voordracht door de jeugdige hoogleraar Koen Ottenheim over de 17e-eeuwse bouwmeester Pieter Post. Post bracht het tot architect van het Stadhouders Hof of-schoon hij als schilder was begonnen evenals zijn broer Frans. 70 leden vormden het gehoor in de bovenzaal van Slot Zuylen.

Bijna 50 leden gingen 's middags 28 april mee naar het zilvermuseum te Schoonhoven en de collectie Bisdom van Vliet te Haastrecht.

Nog geen 14 dagen later was het tijd voor de jaarvergadering welke voor het eerst sinds tientallen jaren in Hotel De Nederlanden te Vreeland plaats vond. Als steeds vooraf gegaan door een geanimeerd diner waarvoor eigenaar Bon-nema een speciaal zeer verzorgd menu had samengesteld. Tijdens de vergadering werd de Genootschapsdas in proef getoond en goedgekeurd. Daarna hield con-servator van Slot Zuylen en Slot Amerongen, de heer A. van der Goes, een zo gloedvol betoog over het 18e-eeuwse Nederlandse porselein, dat het nogal laat werd. Het was echter de kortere slaap waard.

Als afsluiting van het voorjaarsprogramma was gekozen voor een gezamenlijk bezoek aan slot Doorn op 28 mei. Ook daarvoor was een verheugende belang-

Uitreiking van de Niflarlake-oorkonde aan de familie Van den Berg op Cromwijck te Maars-
sen door de heer Den Ouden.

stelling zodat het gezelschap in enige groepen verdeeld de keizerlijke collectie in het gerestaureerde en opnieuw ingerichte huis kon aanschouwen.

Het einde van de uitzonderlijk warme zomer werd gemarkeerd door de jaar-
excursie op 13 september naar gebouwen van het tekenbord van Pieter Post: nl.
het Raadhuis van Maastricht en kasteel Heeze. Op de heenweg werd de tijd nut-
tig en aangenaam besteed door te luisteren naar drs Catherina ter Laan, die
ons de geschiedenis van Maastricht op charmante wijze bijbracht. De lunch
werd zeer passend te midden van opgegraven en geconserveerde romeinse rui-
nes onder hotel Derlon gesavoureed. Maastricht is meer tijd waard dan wij er
voor uittrokken. Een mooie dag.

Op 12 oktober diende zich de eerste najaarslezing aan, die smeedijzeren hekken
tot onderwerp had. Kunstsmid Jonkers smeedt niet alleen buitengewoon fraaie
hekken en andere voorwerpen van ijzer doch bezit tevens de gave zijn kennis
en kunde op zelfbewuste en toch bescheiden wijze over het voetlicht te krijgen.
Voor de meesten onzer ging een wereld open en zij zullen niet meer gedachte-

loos langs een smeedijzeren hek gaan zonder een gevoel van eerbied te hebben voor de makers ervan. Voor deze lezing werd weer gebruik gemaakt van de bovenzaal van Slot Zuylen.

De warme maand november begon in stijl: met een mooie dag, die 70 leden naar Haarlem bracht voor een rondleiding door het als een van de grootste buitenhuizen in Nederland gebouwde Paviljoen Welgelegen. Opgetrokken voor bankier Hope in neo-klassicistische stijl in 1786/89. Het pand wordt liefdevol bewoond door het provinciebestuur van Noord-Holland, dat ook een deel van het oorspronkelijke meubilair gebruikt. Met enige trots konden wij vaststellen dat het smeedijzeren toegangshek afkomstig is uit de Vechtstreek, nl. van de verdwenen buitenplaats Hoffwerk te Breukelen. Een aantal leden maakte van het bezoek gebruik om in Nederlands eerste en oudste museum, dat van de Teyler Stichting, de prachtige eind-19e-eeuwse bibliotheek te bezoeken. Daar waren een aantal 17e- en 18e-eeuwse atlanten en andere fraaie banden voor ons uitgelegd.

Het genootschapsjaar kon afgesloten worden met een lezing over een aan de Vecht gelieerd onderwerp, nl. over C. A. Lion Cachet. Deze even originele als kunstzinnige ontwerper/decorateur woonde bijna 45 jaar op het huis Schoonoord in Vreeland. Mevrouw M. de Bois, conservator van het Drents Museum te Assen en redactrice van de oeuvercatalogus bij de recente tentoonstellingen van werk van Lion Cachet in Assen en in museum Boymans-Van Beuningen, bracht zijn kunst voor ons tot leven op 14 december in Slot Zuylen. Helaas is veel van zijn werk met de schepen waar het in en op was aangebracht ten onder gegaan.

De hoge kwaliteit van de lezingen en de excursies brengt mee dat het wel eens dringen is, maar wij hebben niemand hoeven teleurstellen, iedereen kon mee. De evenementencommissie is steeds alert op goede sprekers met interessante onderwerpen en zal met genoeg suggesties dienaangaande vervolgen. De dames Dukes, Ter Laan en Munnig Schmidt alsmede de heer Roeland doen het allemaal en men kan zich met schrijver dezes verwonderen dat zij er telken jare weer in slagen zulke ziens- en horenswaardige evenementen voor ons te organiseren. Grote lof zij hun deel.

De voorzitter

Loenen 1995

Conceptstaat van baten en lasten 1994

Baten

Contributies 1994	f 14.230, -
Excursies en lezingen	13.168, -
Verkoop jaarboekjes	45, -
Rente rekening-courant	11, -
Giften	2.000, -
Diversen	1.330, -
Van spaarrekening	19.000, -
	<hr/>
	f 49.784, -

Lasten

Excursies en lezingen	f 15.796, -
Secretariaat & Ledenadministratie	4.493, -
Jaarboek 1993	8.136, -
Donaties	475, -
Bibliotheek	304, -
Diversen	1.549, -
Naar spaarrekening	24.000, -
Saldo	minus 4.969, -
	<hr/>
	f 49.784, -

Saldo spaarrekening per 31-12-1994	f 29.617
Saldo spaarrekening per 1-1-1994	23.517
	<hr/>
	6.100
Fictief minus saldo	4.969
	<hr/>
Werkelijk batig saldo	f 1.131

De rente over 1994 ad f 1.472 werd op 1-3-1995 bijgeschreven.

Opgemaakt te Vreeland, 9 mei 1995

De penningmeester,
J.N.W. Voorhoeve

TOEGANGSHEKKEN IN DE VECHTSTREEK

door

A.J.A.M. LISMAN

Opgedragen aan

de heer Peter Meijer, medewerker van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg te Zeist.

Afb. 1. Het vroeger geheel vrijstaande 18e eeuwse inrijhek van het voormalige buiten Hoffwerk te Breukelen, nu te Haarlem (Lodewijk XV-stijl).

Afb. 2. Het onlangs herplaatste 18e-eeuwse inrijhek van de voormalige buitenplaats Groenhoven te Oud-Zuilen.

Toegangshekken in de Vechtstreek

Inleiding

Van verschillende buitenplaats gebieden, die vooral in de loop van de 17e eeuw met Amsterdams kapitaal in het westen van ons land waren ontstaan, verschenen gedurende de 18e eeuw een aantal plaatwerken met welluidende namen.

De erin opgenomen afbeeldingen getuigen van de vele vaak kostbare buitens of zomerhuizen met hun weelderige tuinen die meestal voorzien waren van waterwerken, beelden, grotten, prieëlen en hekken van hout en ijzer waarvan, over het algemeen genomen, weinig tot in onze tijd behouden bleef.

Enkele van de bedoelde boekwerken, die ieder op zich tussen de 60 en 100 gravures tellen en begeleidende dichtstukken bevatten, zijn: "Het Zegenpralant Kennemerlant" (1733), "Hollands Arcadia Of de vermaarde Rivier Den Amstel" (1730) – waarin opgenomen een aantal buitenplaatsen aan de Angstel, een zijtak van de rivier de Vecht –, "Het Verheerlijkt Watergraefs- of Diemer Meer" (1725) en als een der vroegste of misschien wel het vroegste plaatwerk "De Zegepraalende Vecht" van de bekende graveur Daniël Stoopendaal dat in 1719 verscheen en zo populair bleek dat er tot in 1790 herdrukken van uitkwamen.

De opvolger van dit boek is "Gezigten aan de rivier De Vecht" geweest waarvoor de Loenense tekenaar P.J. Lutgers 86 lithografieën vervaardigde, die voor het merendeel de buitenplaatsen in zijn tijd voorstellen.

In de beide Vechtboeken en "Hollands Arcadia" staan verschillende toegangshekken bij buitenplaatsen afgebeeld waarvan slechts een zeer klein aantal nog tot op heden ter plaatse zijn aan te treffen, daar de meeste ervan in de loop van de tijd om verschillende redenen werden afgebroken of door meer modernere zijn vervangen. Een aantal van zulke plaatsvervangers is op hun beurt later ook weer gesloopt of, in het gunstigste geval, naar elders verplaatst en zodoende behouden gebleven.

Dit laatste gebeurde ondermeer met het grote inrijhek van de voormalige buitenplaats Hoffwerk (uit ca 1760) -Afb.1.- bij Breukelen dat in 1894 geplaatst is bij Paviljoen Welgelegen aan de Haarlemmerhout te Haarlem, het kleine inloophok van Vegt en Styn (uit ca 1720) bij Maarssen dat nu aan de andere zijde van de Vecht bij het buiten Vredenhoeve staat, doch wel in dezelfde gemeente bleef en de beide lage inrijhekken (uit ca 1760) van de vroegere buitenplaats Huntum bij Nieuwersluis. Deze twee hekken doen sinds 1961 weer dienst bij het toen gerestaureerde huis Drakestein in de Lage Vuursche.

Bij kasteel Sypsteyn te Nieuw Loosdrecht zijn door de stichter omstreeks 1900 een tiental oude ijzeren hekken van elders bijeen gebracht en een daarvan stond eens langs de Vecht tussen Nieuwersluis en Breukelen bij een boerderij, waar voorheen een buitenplaats was.

Het werd in 1910 voor f235,- aangekocht, gedemonteerd en weer aan de Nieuw Loosdrechtsedijk tussen twee bijgebouwen van het kasteel opgericht. Het is een eenvoudig hoog inrijhek uit de eerste helft van de 18e eeuw met stevige zandstenen pijlers en de maten van het grondvlak komen min of meer overeen met die van de nu hekloze dam van het voormalig buiten Lixboa tussen Nieuwersluis en Breukelen.

Bijzonder is in dit bestek te noemen het in 1903 naar het slot Zuylen verplaatste 18e-eeuwse inrijhek van Groenhoven (Afb.2).

De buitenplaats Groenhoven, nu openbaar wandelpark, lag vanuit het slot ziende aan de overzijde van de Vecht, links naast de brug van Oud Zuilen.

Dit hek, dat 90 jaar bij de moestuïnen van het slot Zuylen heeft gestaan, verkeerde al jaren in een zeer slechte staat en is na herstel in opdracht van de te Loenen gevestigde Dr. R. van Luttermoest Restauratie Stichting in 1994 naar zijn oorspronkelijke plaats teruggebracht.

Omdat over het algemeen genomen en dan alleen nog maar bij hoge uitzondering er zeer summiere gegevens bekend gebleven zijn over het ontstaan van de verschillende oude toegangshekken zoals het jaar van vervaardiging, de naam van de opdrachtgever, de ontwerper of uitvoerder kan o.a. de juiste ouderdom van nog bestaande hekken vaak slechts bij benadering worden bepaald aan de hand van bijvoorbeeld gedateerde afbeeldingen, stijlkenmerken, vastgelegde eigendomswisselingen of door vergelijken met gelijksoortige exemplaren waarvan e.e.a. wel vaststaat.

Dit vergelijken blijkt in de praktijk echter niet veel op te leveren omdat in de Vechtstreek, over het algemeen genomen, de hekken uit een zelfde periode per locatie zo totaal verschillend van elkaar zijn.

Merken die aangetroffen worden in het verwerkte ijzer geven soms wel duidelijk iets prijs over de oorsprong van het werk. Het is nog niet zo algemeen bekend dat er vooral op smeedijzeren hekken diverse merktekens kunnen voorkomen. Deze zijn in volgorde van zeldzaamheid in drie soorten te onderscheiden: de naam of initialen van de smid, telmerken en stempels.

Van geen van de oude hekwerken in de Vechtstreek weten we of de naam van de smid er op is aangebracht. Alleen op het ijzer van het grote 18e-eeuwse inrij-

hek van de buitenplaats VreedenHoff te Nieuwersluis (Afb.3) zijn tot nu toe initialen gevonden die vanwege hun eenvoud vermoedelijk niet door de hoofdsmid maar door zijn medewerkers zijn aangebracht. Zo zijn op een van de zes schoren de letters S en in combinatie LA, DK en RR te zien. Anders is dat bij het hek voor het Westfries Museum te Hoorn waarop duidelijk "J. Ulje fecit 1729" is te lezen, of bij het balconhek van het huis Heemstede te Houten waarin Beerend Hofsmid Utrecht 1682 gegrift staat en op het slot van het hek bij de grafkapel van de familie J. van de Dussen in de grote kerk van Gouda "schreef" de maker: "G.v.Dijk 't Amst .m Fecit 1759", maar ook landelijk gezien blijkt dit zeldzaam te zijn.

Reeds geruime tijd wordt er kennis van gedragen dat er vooral op grote of ingewikkelde oude houtconstructies en natuursteenwerk tel- of stelmerken voorkomen. Een houten dakconstructie bijvoorbeeld werd vroeger veelal elders in een werkplaats vervaardigd, in onderdelen naar het werk getransporteerd en daar volgens het telmerk systeem in elkaar gezet.

Minder bekend is dat ook vaak op smeedijzeren hekken dergelijke telmerken voorkomen en dit duidt op een zelfde productiewijze als bij o.a. houtconstructies van enige omvang. Bij het grote inrijhek van VreedenHoff is jaren geleden, na het verwijderen van verf en vuil, gebleken dat er in het ijzer van diverse onderdelen telmerken voorkomen. Zelfs is hier sprake van drie verschillende systemen n.l. in de vorm van Romeinse cijfers, met gebruikmaking van de letters A t/m M en door toepassing van puntjes, streepjes of halve maantjes.

De andere merktekens betreffen stempels. Omdat in Nederland geen grote hoeveelheden ijzererts gevonden worden was men voor de ijzerbehoefte vrijwel geheel aangewezen op import. Zweden was een van de landen van waaruit ijzer door ons betrokken werd. Daar was zoveel ijzererts te vinden dat er naast eigen gebruik voldoende overbleef voor een grote export. Ook was er waterkracht voor aandrijving van de blaasgalgen in smederijen en leverden de bossen voldoende hout als brandstof .

Bij een ongelimiteerde productie van ijzer zou Zweden snel ontbost raken. Dus stelde de Zweedse overheid een aantal eisen zoals: De ijzerproducent moest een bepaalde minimale oppervlakte bos bezitten, bij toename van dit oppervlak mocht hij meer ijzer produceren en om controle op de geproduceerde hoeveelheid en kwaliteitscontrole per ijzerproducent mogelijk te maken moest deze op iedere geproduceerde staaf ijzer een eigen merkteken slaan. Al deze merken werden opgetekend door de Zweedse overheid in een aantal stempelboeken die dateren van 1694 tot 1897. In dit laatste merkenboek staan alle 2232 merken die toen nog in roulatie waren. De stempels zijn meestal rond met een diameter van ca 3 tot 4 cm. Hierop kunnen de initialen van de ijzerproducent voorkomen of symbolen. Lang niet alle merken die voorkomen op het ijzer van de hekken

zijn terug te vinden in de Zweedse merkboeken. Dit komt omdat ook andere ijzer exporterende landen dergelijke merken kennen.

De merken komen meestal voor op staven vierkant ijzer met een doorsnede van 5 tot 7 cm. Zo werd het materiaal geproduceerd en geëxporteerd. Bij de bewerking verdwenen vanzelfsprekend veel van deze merken maar even zo vele bleven onbeschadigd omdat o.a. bij hekken veel vierkant en dus weinig bewerkt ijzer werd toegepast.

Dat het aantal ijzeren staven welke door Zweden jaarlijks werden uitgevoerd zeer aanzienlijk moet zijn geweest valt op te maken uit het journaal dat een Amsterdammer van zijn reis door Zweden in 1815 maakte. Hij tekende daarin aan dat dit alleen al vanuit de haven van Stockholm gemiddeld 100.000 stuks was.

Ook doet hij uitgebreid verslag van zijn bezoeken aan diverse ijzerfabrieken en maakt melding van de merktekens die zij voerden. Langs de Vecht worden op verschillende hekken zulke merken aangetroffen en het is opvallend dat daarbij verschillende malen, juist op smeedwerk uit de 18e eeuw, het 3 cm ronde stempel met de initialen AR voorkomt zoals bij Goudestein (Maarssen), Nijenrode (Breukelen), Vegtvliet (Breukelen), VreedenHoff (Nieuwersluis) en Zwaanwijck (Nigtevecht).

Van dit laatste hek dateren de hekvleugels uit de 18e eeuw maar zijn de pijlers omstreeks 1895 opgemetseld.

Nu in de Vechtstreek, vergeleken met soortgelijke vroegere buitenplaatsgebieden elders in ons land, een aardige verscheidenheid van toegangshekken uit zowel de 17e, 18e, 19e en het begin van de 20e eeuw bewaard gebleven is, waaronder zelfs verschillende geteld mogen worden die behoren tot het beste dat ooit in ons land op dit gebied tot stand gebracht is, wordt hier wat extra aandacht aan dit onderwerp besteed.

Het materiaal hout en ijzer

Doorgaans zullen de vroegere houten hekken van inlandse houtsoorten als eiken, grenen of een combinatie van beide soorten vervaardigd zijn zoals dat als vanouds te doen gebruikelijk was bij buitenwerk. Goed in de verf gehouden en aan de bovenzijde op voor vocht kwetsbare plaatsen afgedekt met bladlood, konden deze houten toegangen vele jaren mee.

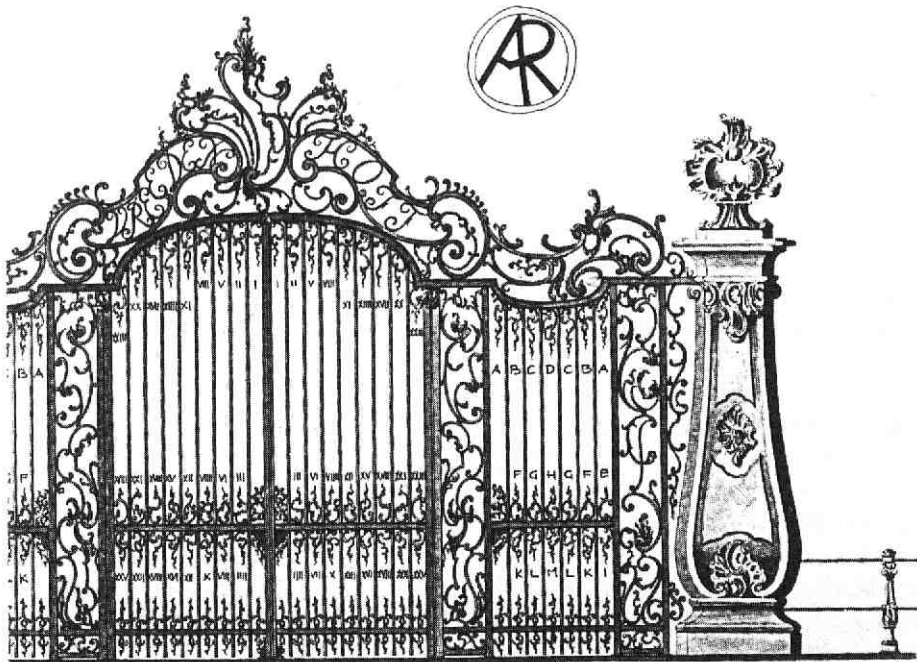
Meer is te vertellen van het materiaal ijzer. De eerste sporen van ijzerbereiding gaan terug tot het begin van onze jaartelling. Tot het einde van de Middeleeuwen was in West-Europa slechts sprake van de vervaardiging en bewerking van smeedijzer. Vanaf die tijd worden er eveneens voorwerpen uit ijzer gegoten.

Van oorsprong kwam smeedijzer tot stand via eenvoudige schacht- of veldovens waarin ijzererts tezamen met houtskool onder relatief lage temperaturen

De Smit.

Het zijn hier de hand en het verstand die van onedel edel maken.
A.L.

Afb. 3. Gedeelte van het grote 18e-eeuwse inrijhek van de buitenplaats Vredenhoff te Nieuwersluis met aangegeven de daarop voorkomende tel- of stelmerken en het A.R. stempel van de hoogoven Ramshytten in de Ramsbergstreck prov. Närke te Zweden (Lodewijk XV-stijl).

versmolten werd tot het z.g. loupe of wolf, een deegachtige massa. Deze massa werd onder voortdurend hameren ontdaan van verontreinigingen, de slak. Het eindproduct noemde men smeedijzer.

Rond 1400 kon door verbetering van de oventjes (door efficiëntere toevoer van lucht) een hogere temperatuur bereikt worden waardoor het ijzer ging smelten (boven 1250°C) onder opname van veel koolstof.

Dit dun-vloeibare eindproduct kreeg de naam gietijzer. Het vloeibare metaal kon in een vorm van zand of leem gegoten worden en zo verschenen de eerste gietijzeren voorwerpen als kanonnen, kogels, haardplaten, vijzels enz.

Door het vormgieten was het o.a. mogelijk op een eenvoudige en veel minder arbeidsintensieve wijze dan bij smeedijzer het geval is, series van een zelfde product te vervaardigen.

Gietijzer is niet smeedbaar; bij verhitting smelt het product plotseling zonder vooraf nauwelijks week te worden zoals juist bij smeedijzer het geval is.

In ons land is pas in de 17e eeuw sprake van de eerste ijzergieterijen. Het westen van ons land vormde met zijn handel en nijverheid een voornaam afzetgebied.

Om die reden vestigden zich daar vanaf die tijd gieterijen die hun grondstoffen van overzee aanvoerden. Zij produceerden gietijzeren voorwerpen voor zowel nijverheid als het huishouden, evenals gietijzeren geschut. Hoewel brons voor het laatste geschikter was. Tegen het einde van de 17e eeuw maar vooral na 1750 werden er in het oosten van ons land ook hoogovens met bijbehorende gieterijen opgericht. Zo legde Hendrik Lindeman in 1749 de basis voor de onderneming van de familie Nering Bögel te Deventer welke tot in 1932 in bedrijf is geweest. Het voorkomen van ijzererts in de vorm van oerbanken in het oosten van ons land en de aanwezigheid daar van waterlopen voor het in beweging brengen van de blaasinrichting waren hier gunstige vestigingsfactoren zoals op de Veluwe, in de Achterhoek en in Overijssel.

Gietijzer is bros van aard maar kan goed trillingen en drukkrachten opnemen. Het heeft een redelijke trekvastheid maar kent in constructief opzicht beperkingen daar het in tegenstelling tot smeedijzer zeer weinig rek verdragen kan. Smeedijzer is op het oog van gietijzer te onderscheiden door de manier waarop het materiaal roest. Onbeschermd gietijzer wordt vooral in de buitenlucht spoedig met een egale roestbruine laag bedekt terwijl smeedijzer bij het oxyderen veelal na verloop van tijd gaat zwellen en duidelijk zijn gelaagde structuur vertoont. Gietijzer is breukgevoelig in tegenstelling tot smeedijzer dat taai is en het breekt af onder belasting. Om smeedijzer van gietijzer te onderscheiden blijft oplettendheid echter geboden vooral wanneer men smeedijzer in gietijzer nabootst zoals dat tegen het einde van de 19e eeuw uit kostenoverweging nogal eens gebeurde bij hekwerken. In zo'n geval ontbreken dan in het "smeed-

werk" de hamerslag op het oppervlak van het materiaal (gietijzeren producten hebben over het algemeen genomen een strakke huid), de klinknagels en de vastgeslagen pen-en-gat- en zwaluwstaartverbindingen.

Opmerkelijk is het dat er in oude smeedijzeren hekken nogal eens vrijwel haaks afgebroken spijlen worden aangetroffen. Dit wijst erop dat bij die hekken gietijzeren spijlen zijn toegepast.

Juist daarom ook zullen deze spijlen, wat vaak heel goed te zien is op de plaats waar ze door de leggers gevoerd zijn, rondom in het lood staan. Dit materiaal is relatief zacht en daardoor in staat die spanningen op te vangen die het gietijzer niet verdragen kan.

Toch is het niet zo dat uit het gebruik van lood automatisch de conclusie getrokken mag worden dat er dan sprake is van gietijzeren spijlen. Omdat door aandrijven van dit lood het mogelijk is op een eenvoudige wijze de spijlen zuiver te richten, en daarbij een goede gesloten verbinding wordt verkregen, paste men eveneens vaak lood rond smeedijzeren spijlen toe.

Daarnaast moet nog vermeld worden dat bij ijzeren hekkeren uit de verschillende tijdperken op de eventueel bijbehorende dam of brug vaak gietijzeren balusters in combinatie met smeedijzeren leuningenvoorkomen. Die leuningeneindigen meestal in een bol of rozet maar soms zijn ze kunstig uitgesmeed tot de kop van een vogel (Vegtvliet te Breukelen), een slangekop (Ouderhoek te Nieuwersluis) of het hoofd van een mens en een hoorn des overvloeds (VreedenoHoff te Nieuwersluis) (Afb.4)

De toegepaste kleuren

Voorzover bekend was het kleurgebruik bij het beschilderen van houten hekken doorgaans beperkt en traditioneel en werd er vooral gebruik gemaakt van variaties in groen, oker, grijs en wit. Bij ijzeren hekken uit zowel de 17e als 18e eeuw werd veelal helder blauw met goud gekozen en het is heel wel mogelijk dat ook de stenen pijlers in die tijd in de verf werden gezet. Baksteen in de toegepaste baksteenkleur en natuursteen in de eigen natuursteen kleur terwijl stenen ornamenten aan de pijlers zoals bloemslingers en familiewapens van de hen passende kleuren werden voorzien.

Het ijzerwerk kreeg bij een schilderbeurt in de 19e eeuw een donkergroene of zwarte kleur en dit is tot op heden veelal zo gebleven. Het kan heel goed zijn dat die traditie stamt uit het laatst van de 18e eeuw toen er Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap werd geroepen en men van wapens op de pijlers en koninklijk blauw op het ijzerwerk niets meer hebben moest.

Het zou tot ver in de 20e eeuw duren eer men, heel schuchter, hier en daar het blauw met goud weer ging gebruiken op 17e en 18e-eeuws ijzer.

Afb. 4. Een van de 18e-eeuwse gietijzeren balusters bij het grote inrijhek van de buitenplaats VreedenHoff te Nieuwersluis (Lodewijk XV-stijl).

De belangrijkste historische stijlperiodes

Verskillende hekwerken uit de 17e en 18e eeuw in de Vechtstreek dragen kenmerken van stijlen welke naar de drie opeenvolgende Franse koningen zijn genoemd omdat de desbetreffende stijlen tot hoogste bloei kwamen tijdens hun regeringsperiodes.

Voor Frankrijk betreft het de volgende jaren.

Lodewijk XIV-stijl van 1643-1715

Lodewijk XV-stijl van 1715-1774

Lodewijk XVI-stijl van 1774-1792

Bij het hanteren van deze periodes mag voor ons land niet uit het oog verloren worden dat de bedoelde stijl hier doorgaans later nagevolgd werd en vaak nog volop bloeide toen die in Frankrijk reeds voorbij was.

De typen

Vooral bij buitenplaatsen in de Vechtstreek zijn de volgende hekwerktypen te onderscheiden:

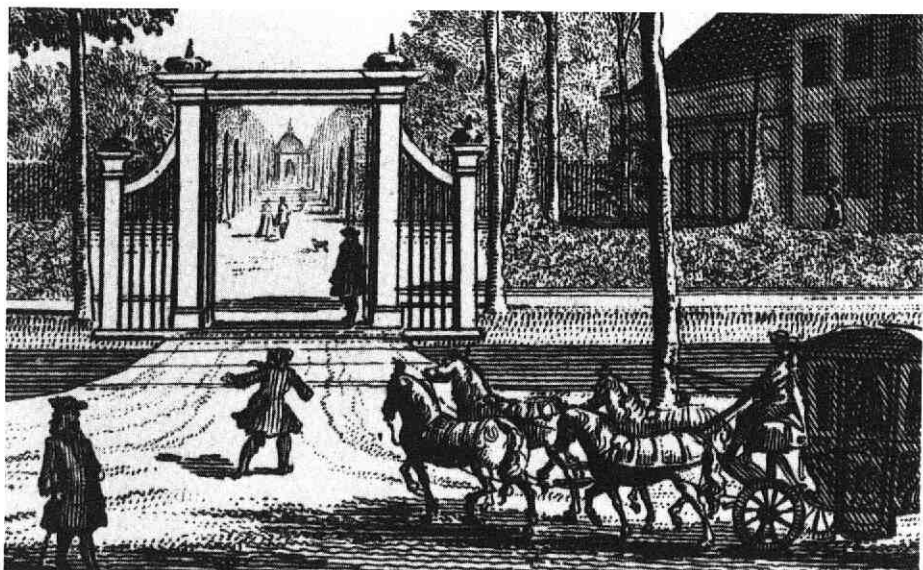
- a. Hoge of lage hekken met twee hekvlugels die vanwege hun breedte voldoende ruimte bieden om er als vanouds met een rijtuig doorheen te rijden, het z.g. inrijhek.
- b. Hoge of lage kleinere hekken met een of twee hekvlugels die vanwege hun beperkte breedte alleen voor voetgangers bedoeld zijn, het z.g. inloophek.
- c. Hoge of lage toegangshekken waarin een inrijhek gecombineerd is met een inloophek van een vleugel breed.
- d. Vaak brede lage vaste hekwerken aan de oever van de rivier of vaart, veelal in het midden voorzien van twee kleine hekvlugels via welke men vanaf het water toetreden kan, het z.g. waterhek.
- e. Hoge of lage lange vaste hekwerken die de buitenplaats meestal gedeeltelijk omsluiten en waarin twee of meerdere hekvlugels zijn opgenomen t.b.v. rijtuigen en voetgangers, het z.g. tuinhek.

Wat betreft de genoemde inrij- of inloophekken valt nog op te merken dat beide meestal een brug of dam afsluiten welke over een sloot of vaart gelegd is.

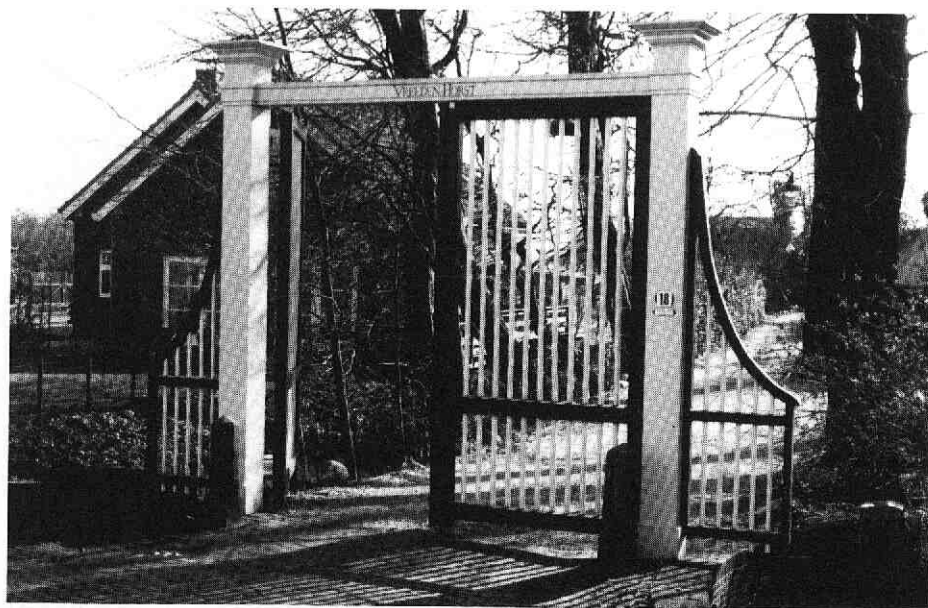
Hekken in de 17e eeuw

Zoals door prof. dr ir R. Meischke uitgebreid beschreven is in de inleiding van het boek "Plaatsen aan de Vecht en de Angstel" (3e uitgave 1993) kwam de ontwikkeling van de buitenplaatsen in onze streek vanaf het 1e kwart van de 17e eeuw tot stand. De oudste tot ons gekomen afbeeldingen van de vroegste buitens langs de Vecht en Angstel laten eenvoudige maar degelijk gebouwde huizen zien in streng aangelegde tuinen welke veelal door sloten waren omgeven en die via een gemetselde of houten brug met poortgebouw of sober inrijhek te betre-

Afb. 5. Het houten inrijhek van het buiten van de heer Andries Pels te Nieuwersluis in 1719.

Afb. 6. Het houten inrijhek bij VreedenHorst te Vreeland.

den zijn. De eenvoudigste hekwerken moeten in die tijd vrijwel geheel uit hout opgetrokken zijn en juist vanwege de kwetsbaarheid van dit materiaal is er geen vroeg voorbeeld in de Vechtstreek behouden gebleven. Deze eenvoudige doch harmonieus gevormde houten hekken bezaten meestal vier opstaande palen, twee hoge aan weerszijden van een stel hekvleugels en twee lage op enige afstand daarvan waartussen spijlen stonden.

Boven de hekvleugels was o.a. vanwege de stabiliteit meestal een geprofileerde balk aangebracht en op de palen werden sierornamenten geplaatst.

Het plaatwerk "De Zegepraalende Vecht" (1719) laat bij de buitenplaats Otterspoor te Maarssen (plaat 22) en die van de heer Andries Pels te Nieuwer-sluis – het latere VreedenHoff – (plaat 53) zo'n hek zien (Afb.5) en ook langs de Angstel stonden ze bij een aantal buitens zoals gravures van "Hollands Arca-dia Of de vermaarde Rivier Den Amstel" (1730) ons tonen.

In een begeleidend dichtstuk staat over deze toegangen:

"Wie kan zyn aandagt van dit landvermaak onttrekken?
Temeer als't oog aanschouwd de wederzydsse Hekken,
Die d'ingang weig'ren, 't zy de Hof heer die ontsluit,
En aan 't nieuwsgierig oog geeft 't tuingezigt ten buit,
Hoe prachtig pronken zy, versierd met vier pylaren,
En lugtig latwerk, om deez' lustplaats te bewaren.
Voor ramp of tegenspoed".

De ontwerper van het huidige inrijhek bij het buiten Herteveld te Maarssen heeft zich omstreeks 1790 duidelijk laten inspireren door de mooie vormgeving van die vroege hekken en hij vertaalde het hout van de palen in hardsteen, waarop loden vazen een plaats kregen, en het hout van de leggers en spijlen in ijzer.

Een laat 19e-eeuwse "vertaling" van zo'n vroeg houten hek, maar dan met twee palen minder en voorzien van overhoeks geplaatste vierkanten spijlen in plaats van ronde, sluit langs de Angstel de Openbare begraafplaats van Baambrugge af.

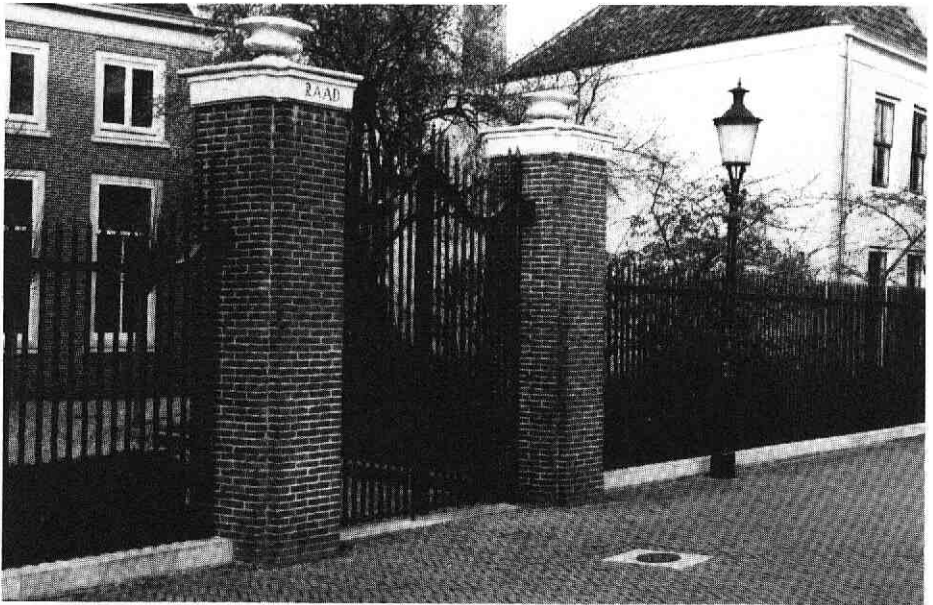
Om een betere indruk te verkrijgen van hoe zo'n 17e-eeuws houten inrijhek er zal hebben uitgezien is een tochtje naar Vreeden Horst bij Vreeland zeer aan te raden.

Het hier enige jaren geleden geplaatste hek met eveneens twee palen is een getrouwe navolger (Afb.6).

Uit verschillende plaatwerken weten we dat sommige buitenplaats-eigenaren hoge houten schuttingen langs hun domein hadden laten plaatsen waarin tus-sen zware palen gesloten houten deuren konden draaien. In een enkel geval wa-

Afb. 7. Het 18e-eeuwse hek bij het huis Silverstein te Maarssen (Lodewijk XIV-stijl)

Afb. 8. Het 17e-eeuwse inrijhek van Huys Ten Bosch te Maarssen.

ren deze deuren op de plaats van het bovenpaneel met houten spijlen uitgerust. Dit had als doel om van binnenuit te kunnen waarnemen wie er buiten aan de poort stond. Hierdoor was het aan voorbijgangers vrijwel niet gegund een blik op de vaak prachtige tuin te slaan en sloot men die tuin zelf van de buitenwereld af.

In "De Zegepraalende Vecht" komen zulke houten schuttingen met deuren langs de openbare weg of aan de rivierzijde niet voor doch soms wel lange hoge heggen maar dan altijd met toegangshekken daarin, die de huizen en tuinen van buitenaf goed zichtbaar lieten.

Constantijn Huygens had zo'n vriendelijke toegang tot zijn buiten Hofwijck bij Voorburg en hij vertelt daarover met gepaste trots in een dichtstuk uit 1653:

"Noch staen wij voor mijn Poort ('t is onbedacht gesproken,
Mijn Poorten most'er staen, of't waer mijn woord gebroken)
Noch staen wij niet daer voor, ons 'oogen zijnder in;
't zijn Heckens, Vreemdeling, en dat heeft oock sijn sin:
't En is niet door een deur, 't is door twee open deuren :
Den ruymen ingangh thoont wat binnen sal gebeuren.
't Is open – deuren werck".

Wat degelijkere hekwerken waren in de 17e eeuw uitgerust met zware aan de tuinzijde geschoorde houten palen waartussen smeedijzeren hekvleugels draaiden die samengesteld waren uit drie horizontale leggers en een serie spijlen. De onderste legger alsmede de volgende, die meestal op slot- of grendelhoogte lag, waren horizontaal geplaatst en de bovenste volgde soms een of meer sierlijk gebogen lijnen.

Door deze leggers staken op regelmatige afstanden en in vertikale richting lange aan de bovenzijde gepunte staven die vaak naar binnen toe in een gebogen lijn korter werden. Korte, wat smallere, evenzo gepunte staven plaatste men nogal eens extra in de onderste legger. Hierdoor werd de ruimte daar tussen de lange staven tot op zekere hoogte gehalveerd en was het mogelijk o.a. ook honden en klein wild de doorgang te beletten.

Ook zulke 17e-eeuwse toegangshekken mochten niet bewaard blijven in de Vechtstreek maar bij het aanschouwen van het hek uit het 1e kwart van de 18e eeuw naast het kleine huis Silverstein aan het Zandpad te Maarssen (Afb.7), dat deel uitmaakt van de buitenplaats Goudestein, en de beide midden 18e-eeuwse inrijhekken van het buiten Over Holland te Nieuwersluis krijgt men enigszins nog een idee van hoe zulke hekken er in de 17e eeuw hebben uitgezien.

Deze latere voorbeelden zijn levendiger en hebben in plaats van een horizontale balk fraai gebogen ijzerwerk dat de palen boven de hekvleugels met elkaar verbindt. In dat ijzerwerk bij het hek te Nieuwersluis staat in smeedijzer de naam van de er achter gelegen buitenplaats in kapitalen te lezen.

Afb. 9. Het 17e-eeuwse inrijhek van Huys Ten Bosch te Maarsse.

De duurzaamste smeedijzeren hekwerken in de 17e eeuw draaiden tussen forse pijlers van baksteen, van vaak 1 m in doorsnede, die in de lengte richting voorzien werden van inspringende hoeken om ze slanker te doen lijken en door hun sobere uitvoering maakten zij een statige indruk.

Het metselwerk was vaak aan de voet tot op een bepaalde hoogte breder uitgevoerd of op een zwaarder blok van zandsteen geplaatst met aan de bovenkant een geprofileerde rand rondom. Van de nog bestaande exemplaren weten we dat ze afgedekt zijn met een geprofileerd zandstenen dekstuk dat samengesteld is uit een dikke onderplaat waarin aan de voorzijde nogal eens de naam van de er achter gelegen buitenplaats is gehouwen en een dunne overkragende bovenplaat met ribbels. Deze afdekkingen zijn over het algemeen bekroond door een bolvormig ornament of siervaas en het kwam nogal eens voor dat men ook aan de voorzijde in het metselwerk uit natuurstenen gehouwen versieringen zoals cartouches, hangende festoenen of wapens van de eigenaren opnam.

Over de smeedijzeren hekvleugels, die vrijwel gelijk van vorm en uitvoering bleven als die welke tussen de houten palen stonden, dient nog opgemerkt te worden dat ze van boven middels een scharnierpunt aan de palen of pijlers waren verbonden en recht daar onder, aan de voet, als een gewricht op een kogel draaiden. Om te voorkomen dat het hek bij onvoorzichtig in- of uitrijden van dit draaipunt gestoten werd waren ter bescherming z.g. schampijzers aangebracht. Aan de andere zijde steunden de hekvleugels op een wieltje dat bij het openen of sluiten over een metalen baan rollen kon. Deze wijze van draaien en rollen is vooral toegepast bij de wat zwaardere hekwerken en voldeed zo goed dat zulke hekken tot op heden op die wijze gangbaar worden gehouden.

Van deze vroege hekken met gemetselde pijlers zijn nog enkele oude voorbeelden behouden gebleven zoals te zien is bij Huys Ten Bosch (ca. 1670) (Afb.9), Raadhoven (ca 1680) en Bolenstein (ca. 1700) te Maarssen alsmede die van Ouderhoek (ca. 1690) – vermoedelijk afkomstig van de vroeger aan de overzijde van de weg gelegen buitenplaats en hier in 1914 bij de gelijknamige boerderij geplaatst – en het voormalige buiten Wallesteyn (ca. 1680), beide in de gemeente Loenen.

Van het hek van Wallesteyn restten sinds mensenheugenis slechts de beide pijlers met ingezwenkte zijstukken en gehengen waaraan eens de hekvleugels draaiden. Tijdens de restauratie van de pijlers in 1990 zijn de beide witgeschilderde wapenschilden aan de voorzijde weer ingevuld en twee door een smid uit Vreeland vervaardigde hekvleugels geplaatst. Voor het ontwerp stond het ingetogen hek van Huys Ten Bosch te Maarssen model.

Bij Raadhoven valt als bijzonderheid op te merken dat het aansluitende vaste werk, links en rechts van de pijlers, bestaat uit een grote serie lange ronde staven die ieder op zich aan de voet met lood in hardstenen banden zijn vastgezet en

Afb. 10. Het inrijhek van kasteel Bolenstein te Maarssen.

alleen van boven door horizontale leggers gaan (Afb.8). Het geheel is het oudste tuinhek van de streek.

Heel opmerkelijk bij Bolenstein zijn de ronde gemetselde pijlers – of beter zuilen – met daarop schilddragende leeuwen (Afb.10).

Hekken in de 18e eeuw

Na het vertrek van de Fransen in 1674, die twee jaar eerder ons land binnenvielen waarbij veel in de Vechtstreek was verwoest, breekt de grote bloeiperiode van de buitens in de Vechtstreek aan. De basis werd toen gelegd voor het hoogwaardigere smidswerk uit de 18e eeuw, dat de kenmerken zou dragen van de drie Lodewijkstijlen. In de tweede helft van die eeuw bereikte het vakmanschap hier zo'n hoogte dat het niet overdreven is te stellen dat dit de gouden eeuw van de smeedkunst was. De hoofdvorm van het inrijhek van vooral na 1650, een stel ijzeren hekvleugels dat tussen twee forse rechte bakstenen pijlers kon draaien, bleef vaak in de 18e eeuw in gebruik. De schachten werden nu echter veelal uit vier platen natuursteen opgebouwd, welke op een breder massief blok met geprofileerde rand stonden rond een bakstenen of holle kern en waarop, zoals eerder ook gebruikelijk, een dikke geprofileerde plaat kwam. Deze plaat diende nu niet alleen ter afdekking maar ook om het geheel van boven bijeen te houden. Hij droeg, als voorheen, bijvoorbeeld een bolvormig ornament of siervaas en dit alles bestond uit zand- of hardsteen. Een enkele keer kwam het voor dat op de dekplaten wit marmeren of zandstenen borstbeelden waren geplaatst, wat een bijzonder aanzien gaf. Bij toepassing van natuursteen liet men ook nu de pijlers in de lengte voorzien van inspringende hoeken om hen een eleganter aanzicht te geven. Soms bracht men er rondom en op regelmatige afstanden brede groeven in aan, waarmee de suggestie gewekt werd dat de schachten uit op elkaar gestapelde blokken waren samengesteld, zoals dat in Italië wel te doen gebruikelijk was. Van 18e-eeuwse hekwerken met natuurstenen pijlers zijn nog steeds verschillende voorbeelden in de streek aan te wijzen, van eenvoudige tot rijkbewerkte exemplaren. Bij de meest bewerkte pijlers van hardsteen, vooral in de Lodewijk XV-periode, is het rechte model verlaten. Deze kregen een fles- of peervormig model op een vierkant grondvlak dat in samenspel met het speelse ijzerwerk van het hek voor een uitermate bevallig gezicht zorgde.

Naast de hogere hekwerken met pijlers, die samengesteld waren uit natuurstenen platen, kwamen er ook van massieve natuursteen, vooral van hardsteen, voor. Zulke pijlers zijn echter altijd minder zwaar in omvang of van een laag model, hetgeen te maken zal hebben met het grotere gewicht van de natuursteen.

Enkele van de nog bestaande hekken uit de 18e eeuw met natuurstenen pijlers van het rechte model zijn die van de voormalige buitenhuizen Roosendaal

(1705) langs de Vecht in de gemeente Utrecht en Otterspoor (ca. 1730) bij Maarssen, het inrijhek bij kasteel Nijenrode (ca 1750) te Breukelen en het lagere inrijhek van het buiten Vegtvliet (ca. 1750) in dezelfde plaats.

Hekken met pijlers in een fles- of peervorm zijn het hoge van VreedenHoff (ca. 1760) te Nieuwersluis, het lage van Nieuwerhoek (ca 1760) te Loenen, dat nu bij het buurhuis Nieuw-Cronenburgh behoort, en te Maarssen het hek van Leeuwenburg (ca. 1760), dat nadat het door een ander vervangen was, naar achteren in de tuin geplaatst is, alsmede het hek van de voormalige overplaats van Vecht en Dijk (ca 1760).

Deze vier hekken zijn in de Lodewijk XV-stijl uitgevoerd, waarbij aangetekend moet worden dat de oorspronkelijke hekvleugels van Leeuwenburg ontbreken en die bij Vecht en Dijk omstreeks 1860 door gietijzeren zijn vervangen, maar wel zijn hier nog delen van de oorspronkelijke smeedijzeren zijstukken aanwezig. Deze zijstukken wijzen erop dat het hek vroeger op een brug of dam stond.

Stonden de pijlers in de 17e eeuw direct naast de hekvleugels – wat een statig beeld gaf – in de loop van de 18e eeuw zag men het nogal eens graag wat breder en plaatste men hen verder uiteen. De daarbij ontstane ruimte tussen de draaiende delen en de pijlers werd opgevuld met smallere vaste hekpanelen die aan de voet verankerd werden in steen. Van achteren kregen zij schoren om het mogelijk te maken aan die panelen de hekvleugels te laten draaien. Veelal werd een groot deel van die ijzeren zijpanelen scharnierend uitgevoerd als een extra hekvleugel ten behoeve van de voetganger. Gezien de nog bestaande voorbeelden bij Vegtvliet te Breukelen en VreedenHoff te Nieuwersluis deed men dat op een zo geraffineerde wijze dat het in gesloten toestand vrijwel niet te zien is of zo'n kleine toegang wel bestaat. Het hoge brede inrijhek van Goudestein (ca. 1760) aan de Diependaalsedijk te Maarssen is echter zonder extra hekvleugel uitgevoerd. Toen die geschoorde ijzeren hekpanelen eenmaal de eigenlijke functie van de pijlers konden overnemen was het geheel weglaten van de pijlers de volgende stap in de ontwikkeling van het toegangshek en zo ontstond het hek dat geheel uit ijzerwerk was samengesteld.

Een vroeg en eveneens uitzonderlijk hek van deze soort staat op een gemetselde dam over de sloot langs het Jaagpad bij Maarssen. Het uitzonderlijke is hier dat de beide smeedijzeren hekdeuren tussen twee smeedijzeren “pijlers” geplaatst zijn. Er is in ons land geen ander hek uit de 18e eeuw aan te wijzen waarbij dit net zo is. Iedere pijler wordt begrensd door vier lange rechtop staande ijzeren staven en is op een uitbundige wijze van ornamenten voorzien, zoals van zeer kunstig opengewerkte vazen die zich op een plateau in hun “binnenste” bevinden. Om te voorkomen dat ongewenst bezoek zich om de pijlers heen toegang tot het terrein verschaft zijn aan de buitenzijden sierlijke voluutvormige zijstukken aangebracht bezet met scherpe punten.

Afb. 11. Het 18e-eeuwse Vechthek van Doornburgh te Maarssen (Lodewijk XIV-stijl).

Afb. 12. Detail Vechthek Doornburgh te Maarsse (Lodewijk XIV-stijl).

Bovenop de pijlers staan ronde ijzeren burchten van waaruit doorntakken omhoog steken die de naam van de buitenplaats waartoe het hek behoort symboliseren. Midden bovenin het werk staat de naam Doornburgh in zonnestralen te lezen onder een kroon van waaruit eveneens een doorntak oprijst. Dit kunststuk, dat tot de beste in de streek behoort, draagt de kenmerken van de Lodewijk XIV-stijl en zal van omstreeks 1715 dateren (Afb.11 en 12). Van andere echt pijlerloze hekwerken uit de 18e eeuw zijn er nog verschillende langs de Vecht en de Angstel te vinden. Zoals te Maarssen aan de Diependaalsedijk het eenvoudige brede hek van Doornburgh, voorzien van oosterse kenmerken uit de late Lodewijk XV-periode en de Vechthekken bij Goudestein (ca. 1760) en Vechtoever (ca. 1780); te Breukelen de hekken van Vrede en Rust (ca. 1780) en Rhijn en Vecht (ca. 1780); te Nieuwersluis het hek van Weeresteyn (ca. 1780) en het kleine van VreedenHoff (ca. 1760) (dat tot in 1919 recht tegenover het grote inrijhek heeft gestaan en toegang gaf tot de overplaats); te Loenen de hekken van Middenhoek (ca. 1790), Nieuwerhoek (ca. 1790), Bijdorp (ca.1790) en Oud Over (ca. 1790) en te Baambrugge het hek van Postwijck (ca. 1780).

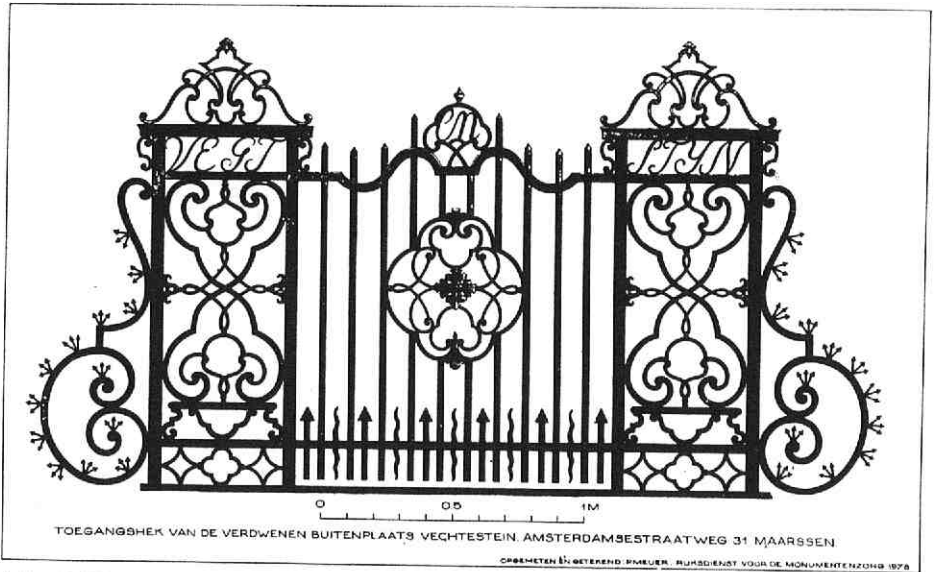
Aan de Kleizuwe bij Vreeland staan recht tegenover elkaar twee smeedijzeren brughekken die er 18e-eeuws uitzien maar 19e-eeuws zijn, zoals verraden wordt door de opschriften in het hardsteen van de landhoofden: "Waterloo – 18 juny 1815 en 1813-1863".

De smeedijzeren hekwerken zonder massieve pijlers wekken de indruk meer kwetsbaar dan weerbaar te zijn, meer uitnodigend dan afwerend. Juist bij deze hekken die niet in de schaduw van pijlers staan geeft het een extra feestelijk gezicht wanneer het zonlicht van de rechte delen glanst en bij het gebogen werk op talrijke punten weerkaatst.

Voor het nu 19e-eeuwse huis Vegt en Hoff aan het Zandpad te Breukelen staat een ruim 85 meter lang en 1 meter hoog 18e-eeuws ijzeren tuinhek waarin twee inrijhekken alsmede een dubbel en een enkel voetgangershek zijn opgenomen. Het vaste werk bestaat uit niet minder dan 22 geschoorde panelen die voorzien zijn van fraai smeedwerk (met om en om Lodewijk XV- en XVI-patronen) waartussen een aantal eenvoudige brede panelen verbonden zijn die ieder twee leggers en een serie spijlen tellen.

Deze vroege tuinafscheiding uit ca. 1780 is in de streek enig in zijn soort. Een andere bijzonderheid te Breukelen is het waterhek van Boom en Bosch, het huidige gemeentehuis (Afb.14). Dat het hek reeds in 1719 bestond is bekend omdat het op plaat nr. 31 in het boek "De Zegepraalende Vecht" staat afgebeeld.

Het is, evenals de aan weerszijden staande zandstenen sokkels met fraai beeldhouwde vazen, in de Lodewijk XIV-stijl uitgevoerd. Het opmerkelijke van

Afb. 13. Het verplaatste 18e-eeuwse inloophek van Vegt en Styn, nu bij de buitenplaats Vreedden Hoeve te Maarssen (Lodewijk XIV-stijl).

Afb. 14. Het waterhek van de buitenplaats Boom en Bosch te Breukelen in 1836 (Lodewijk XIV-stijl).

de bijbehorende vazen en sokkels is dat die vierkant lijken doch parallellogramvormig in doorsnede zijn. Nu de achtergevel van het huis hier schuin op de rivier staat, heeft de beeldhouwer de voor- en achterzijde der vazen en sokkels evenwijdig aan de Vechtöver uitgevoerd en de zijkanten ervan gelijk aan die van het huis gehouden.

Ook uit het 1e kwart van de 18e eeuw is het fraaie waterhek dat vanouds aan de Reedervaart tegenover het inrijhek van kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg stond (Afb.15). Nadat deze vaart in 1970 was gedempt, heeft dit hek aan de achterzijde van het kasteel een nieuwe plaats gevonden op het bordes in de slotgracht en bleef zodoende aan het water waar het hoort.

Van wat latere datum zijn de nog aan te treffen waterhekken bij Vreedenoord (ca. 1755), Vechtstroom (ca.1790), Vegtvliet (ca. 1750) te Breukelen en te Nieuwersluis de drie van de direct naast elkaar gelegen buitens Over Holland (ca. 1740) (Afb.16), Sterreschans (ca. 1780) en Rupelmonde (ca. 1770).

Dat deze hekken niet alleen dienden om bezoek op een waardige wijze vanaf het water toegang tot de buitenplaats te verschaffen blijkt uit de zitbankjes die, zoals bij Vegtvliet, aan de binnenzijde zijn aangebracht en uit menige 18e en 19e-eeuwse afbeelding waarop vaak elegant gezelschap wordt aangetroffen dat van hier geniet van het fraaie uitzicht of met een vishengel in de weer is. Bij Vegtvliet is het waterhek ook uitgerust met een standaard waarin men wel eens een kleine vlag plaatste ten teken dat de voorbij komende trekschuit hier passagiers kon opnemen.

Vergeleken met ijzeren toegangshekken in het buitenland is het opvallend dat vooral onze hekken uit de 18e eeuw zo vaak voorzien zijn van de naam van de erachter gelegen bezitting. In andere landen wil men af en toe wel het wapen of monogram van de eigenaar in het smeedwerk opnemen maar zo'n naam is daar ongebruikelijk.

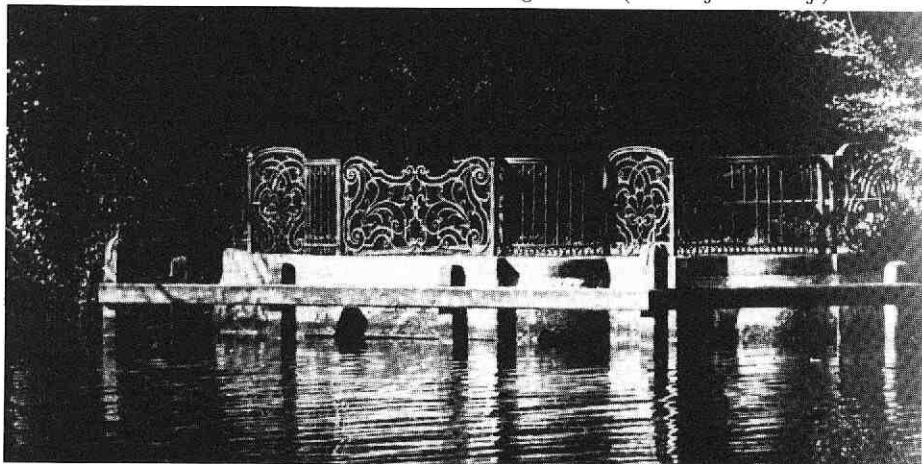
Napoleon merkte de namen op toen hij in 1811 ons land bezocht en op 9 oktober met zijn gevolg van Utrecht via Breukelen, Nieuwersluis, Baambrugge enz. naar Amsterdam reisde.

Door een ooggetuige is later het volgende daarover opgetekend:

“Niet weinig trok het op dezen tocht's keizers aandacht, dat hekken of poorten der verschillende boerenplaatsen of buitenverblijven, die hij langs kwam, meest allen een opschrift droegen dat doorgaans in vergulde letters daarop was aangebracht. Hij vroeg naar de betekenis ervan, waarop men hem mededeelde, dat daarmee de naam der woning werd aangeduid. Toen daarop eenige malen de naam “Nooit gedacht” voorkwam en men hem onderricht had dat de bewoner hiermee wilde te kennen geven dat hij, zonder dit ooit te hebben kunnen verwachten, door een gelukkige speling van het lot

Afb. 15. Het gezin G. J. K. baron van Lynden voor het waterhek met daar achter het toegangshek van kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg in 1902 (Lodewijk XIV-stijl).

Afb. 16. Het 18e-eeuwse waterhek van de buitenplaats Over Holland te Nieuwersluis (Lodewijk XIV-stijl).

in het bezit van dit verblijf was gekomen, moest hij hartelijk lachen over die zoo veelvuldig gekozen benaming.

Een van de bitterste tegenstanders der Fransche overheersching had dit feit van een der officieren uit 's keizers gevolg vernomen. Na de gebeurtenissen van 1815 had hij de onkiesheid een schrijven tot Generaal Bertrand te richten, hem in overweging gevende om, voor 't geval Zijne Ex. Keizerlijke Majesteit nog geen naam mocht hebben gekozen voor zijn nieuwe woning op St. Helena, hem aan te bevelen die, ter herinnering aan zijn Hollandsche reis "Nooit gedacht" te noemen".

Afb. 17. Spiegelmonogram M en R. Detail van het 18e-eeuwse smeedijzeren hek bij de koepel op Over Holland te Nieuwersluis, nu in opslag (Lodewijk XIV-stijl).

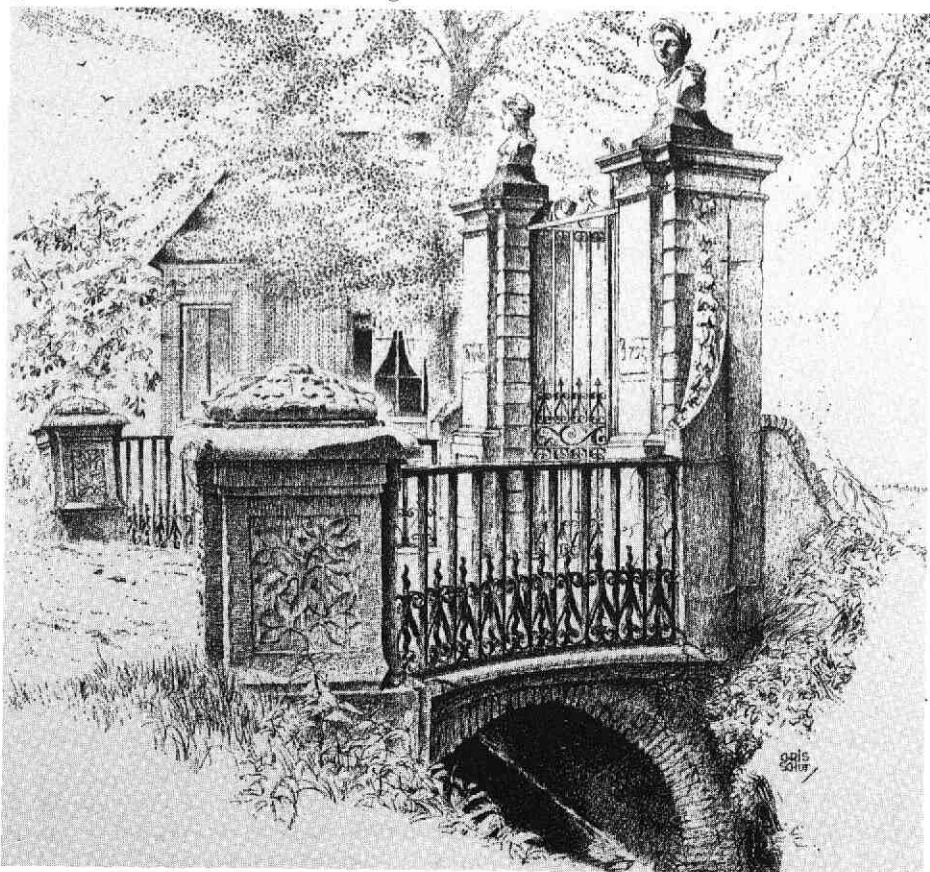

Enkele hekwerken uit de 18e eeuw wat nader toegelicht

Toegangshek van het voormalig buiten Roosendael

In 1942 vervaardigde de Utrechtse tekenaar Chris Schut op jonge leeftijd deze afbeelding van de toegang der reeds lang verdwenen buitenplaats Roosendael aan de Vechtdijk te Utrecht.

Vooraf na de tweede wereldoorlog sloeg het verval hier genadeloos toe. Het metselwerk van de brug kalfde af, de pijlers zakten scheef, het ijzerwerk van leuning en hekken verdween maar gelukkig nog net op tijd werden de beide zandstenen bustes door de eigenaar, de gemeente Utrecht, in veiligheid gebracht. De hardstenen pijlers die uit blokken zijn samengesteld bleven en kregen een beschermende bekisting.

Afb. 18. Roosendael.

Toen er na vele jaren geld ter beschikking kwam is de rehabilitatie in 1991 op voortvarende wijze ter hand genomen. Daarbij werden grote stukken van het brugmetselwerk hersteld, delen van de pijlers vervangen, geheel nieuw ijzerwerk, vervaardigd naar oude foto's, geplaatst en als bekroning bracht men afgietsels van de oorspronkelijke bustes terug. Daarvan wordt, heel komisch, verteld dat het Roos en Dael voorstellen terwijl Diana en Apollo meer voor de hand liggen, maar doordat de zandstenen beelden nogal verweerd zijn is dit niet meer te zien.

Al is het huidige ijzerwerk dan niet zoals vroeger op ambachtelijke wijze in elkaar gezet, belangrijk is dat het voorname aanzien van dit hekwerk, waarvan het stichtingsjaar Anno 1705 zo duidelijk op de hoofdpijlers staat aangegeven, behouden bleef.

Het hek van kasteel Nederhorst

Het niet zo algemeen bekende maar wel bijzonder fraaie smeedijzeren inrijhek bij kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg (van ca 1730) is zoals verschillen-

Afb. 19. Nederhorst.

Afb. 20. Het 18e-eeuwse inrijhek van kasteel Nijenrode te Breukelen.

de andere hekwerken in de Vechtstreek voorzien van talrijke ornamenten die getuigen van het grote vakmanschap van de smid.

Bij het toepassen van deze versieringen is ook hier bewust gekozen voor een niet overheersende vorm en afmeting en zodoende werd de eigenlijke functie van het totaal niet uit het oog verloren.

Vooraf de vormgeving van de beide zijstukken aan- en het vaste bovenstuk tussen de zandstenen pijlers wekt de indruk dat in het ontwerp de bekende architect van stadhouder – koning Willem III, Daniël Marot, de hand heeft gehad.

Vermoedelijk heeft degene die de tekening leverde gebruik gemaakt van een voorbeeldenboek waarmee Marot bekendheid gaf aan zijn werk en inzichten.

Het inrijhek van kasteel Nijenrode te Breukelen

Dit bijna 4,35 m hoge en 4.15 m brede toegangshek van omstreeks 1750 heeft zandstenen pijlers. Op de dekplaten is een kroon geplaatst waaronder de gekleurde wapenschilden zijn aangebracht van de opdrachtgever Johan Ortt III en zijn vrouw Adriana Huydecoper.

Toen Ortt na het overlijden van Adriana hertrouwde met Dorothea Eyck in 1763, werd het hek verrijkt met twee forse zijstukken van smeedijzer waarin de letter E geplaatst is binnen de letter O.

Tot in 1916 heeft het hek meer noordelijk gestaan, op de plaats waar toen het poortgebouw in opdracht van de heer Onnes van Nijenrode verrees.

Het grote inrijhek van VreedenHoff te Nieuwersluis

Nadat in 1749 de Amsterdammer Pieter Trip (1724-1786) opdracht gegeven had voor de bouw van het buitenhuis dat hij VreedenHoff zou noemen moet hij dit hekwerk (vermoedelijk) bij een Amsterdamse smid hebben besteld.

Zowel de naam van de ontwerper, die voor het bepalen van de verhoudingen de regels van de gulden snede toepaste, als die van de smid zijn tot op heden voor ons onbekend gebleven. Ook over het jaar waarin het hekwerk geplaatst is zijn wij niet ingelicht. Wel is in een zeldzaam boekwerkje uit het begin van de 19e eeuw te lezen dat er jaren lang een proces gevoerd is tussen de opdrachtgever en de smid over de vraag voor wiens rekening de kosten van het opstellen kwamen en dat de opdrachtgever tenslotte aan het kortste eind trok. Heer Trip moest toen naast die extra uitgave ook alle proceskosten voldoen en kwam zodoende in het bezit van een uiterst fraai maar ook uiterst kostbare entree.

Voorzover bekend is dit het grootste inrijhek dat ooit in de Vechtstreek geplaatst werd en het behoort tot het beste wat in Nederland op dit gebied in de 18e eeuw werd gepresteerd.

Het hek draagt de kenmerken van de Lodewijk XV-stijl en heel opmerkelijk

is het dat er ook in de 18e eeuw aan de Amstel een hek van vrijwel gelijke grootte en vorm heeft gestaan. Dit hek dat de Lodewijk XIV-kenmerken droeg en bij het buiten Tulpenburg stond moet omstreeks 1720 vervaardigd zijn en werd voor 1793 afgebroken door de Amsterdamse sloper Frederik Kaal, de grote verdelger van buitenplaatsen in zijn tijd.

In 1730 zegt de dichter G. Tijssens over dit hek:

“Is meer dan koninklijk. O prachtig Voorhek! wie
Staat niet verbaast de kunst in 't ijzer te zien leven,
Daar zo veel lofwerk, door elkanderen gedreven,
Hoe keurig kunstpenseel in schoonheid overtreft,
Wyl het zijn eigen Naam in 't voorhoofd opwaarts heft.”

Nog minder dan over het hek van VreedenHoff is van dit voormalige hek te vertellen.

Over VreedenHoff's hek verscheen in het “Bouwkundig weekblad” van 1881 een artikel waarin o.a. staat “Het hek heeft de aanzienlijke lengte van 8.70 M tusschen de hardsteenen pijlers bij eene hoogte van pl.m. 6.90 M zoodat een rijtuig, met den koetsier op den bok gemakkelijk er door kan rijden”. De schrijver maakt er geen melding van dat rechts in het werk ook een inloophek is opgenomen maar deze hekvleugel is ook zo exact gelijkend aan het linker vaste deel van het hek dat hem dit verzuim niet toe te rekenen is.

Dat het smeedwerk betreft blijkt duidelijk uit alle kenmerken daarvan, die na een grondige schoonmaakbeurt in 1971 weer zichtbaar werden.

Jammer genoeg heeft er in die tijd vooraf geen kleur onderzoek plaats gevonden zodat niet bekend bleef hoe vaak het hek in de loop der jaren geschilderd is en wat voor kleur de diverse verflagen hadden.

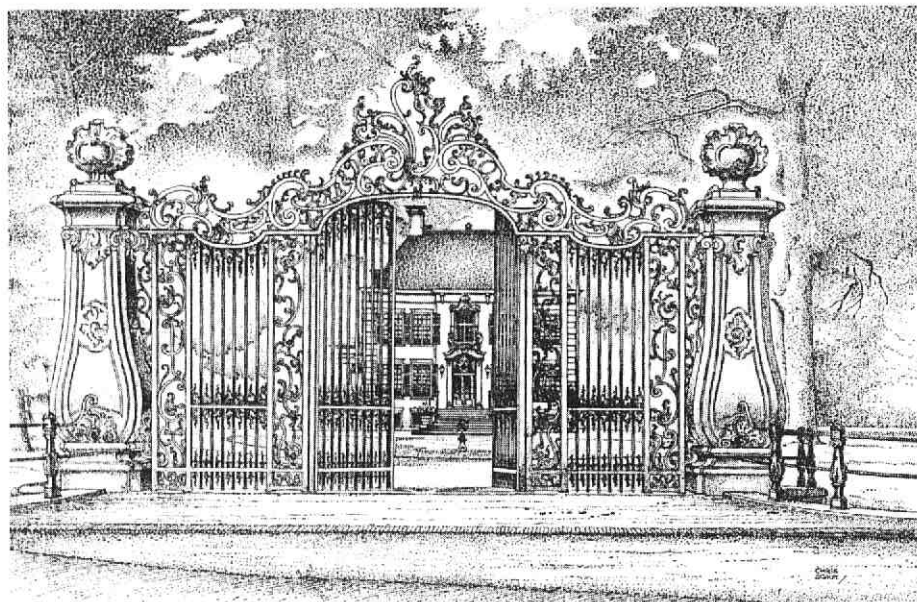
Wel is sindsdien weer goed te zien dat vele onderdelen uit meerdere stukken ijzer zijn samengesteld en dat die delen ieder op zich een merkteken draagt.

Achter het huis bevindt zich een balconhek van dezelfde hoge kwaliteit, dat met het kleine inrijhek, eveneens langs de Rijksstraatweg, van een en dezelfde smid afkomstig moet zijn.

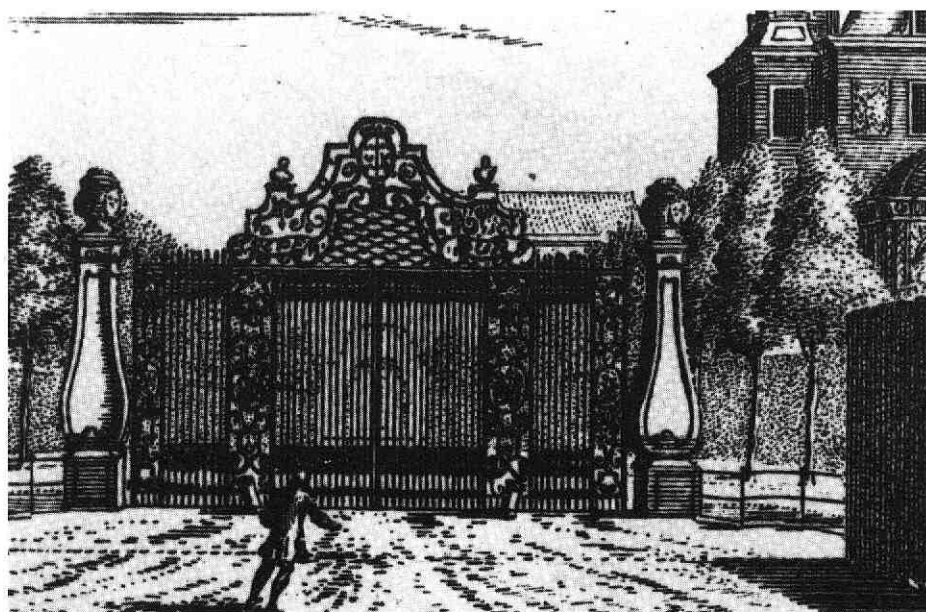
In een weekblad uit 1905 staan de volgende regels over het grote hek en stelt de schrijver drie vragen waarvan we hier de eerste twee tot op heden nog niet kunnen beantwoorden.

“Hier is VreedenHoff met zijn onvolprezen hek, hoog en breed, een gevaarte; maar de lijnen hebben zulk een lossen zwier en vrije vlucht, dat het licht lijkt en niets dan sierlijkheid ademt.

Welke kunstenaars ontwierpen, welke arbeiders smeedden, welke beurzen betaalden deze meesterstukken?”

Afb. 21. VreedenHoff.

Afb. 22. Tulpenburg aan de Amstel.

Hekken in de 19e en 20e eeuw.

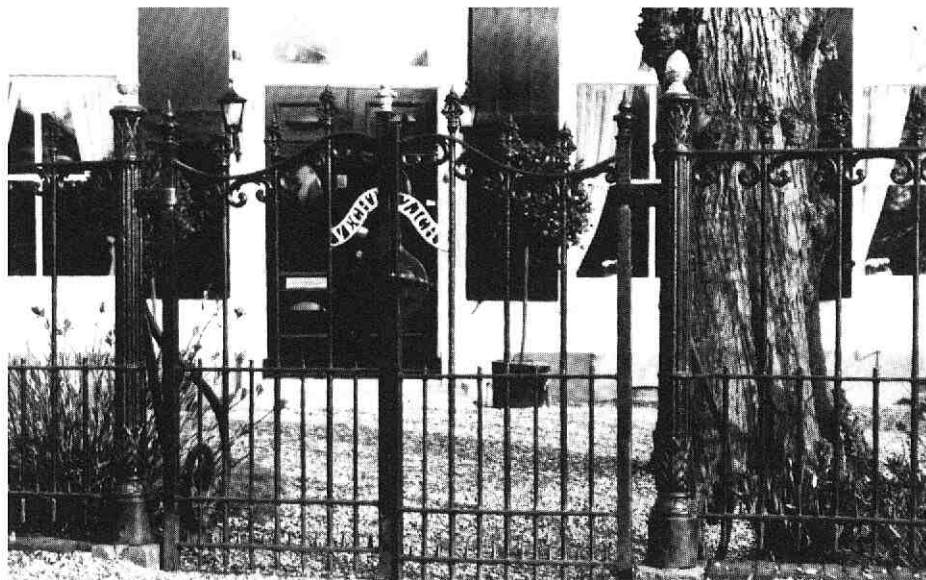
Even voor en vooral tijdens de Franse overheersing van ons land zijn er vanwege de economische teruggang vele buitenplaatsen tenondergegaan. Een tijdgenoot maakte er in zijn dagboek melding van dat alleen al in de eerste 9 maanden van het jaar 1811 langs de hoofdweg van Utrecht naar Amsterdam niet minder dan 19 buitenplaatsen waren gesloopt.

Na het vertrek der Fransen zou de Vechtstreek als buitenplaatsgebied nooit meer gloriëren als voorheen. Heel veel moois was verloren gegaan en toen het financieel weer beter ging kwamen de hoger gelegen zandgronden o.a. tussen Utrecht en Rhenen in de belangstelling voor het stichten van buitenhuizen. De nog overgebleven buitens in de Vechtstreek, na verloop van tijd gemoderniseerd, bleven over het algemeen in de zomertijd bewoond. Soms ook zijn er oude huizen in de 19e eeuw vervangen door nieuwe.

De tijd waarin vaak kostbare smeedijzeren hekwerken werden besteld was definitief voorbij en hekken van gietijzer kwamen in de mode. De toepassing van gietijzer voor hekwerken bereikte een hoogtepunt in de periode van het einde van de 18e tot aan het einde van de 19e eeuw en vele voorbeelden uit die 100 jaar zijn nog in de Vechtstreek aanwezig. Een groot aantal van die hekken is direct te herkennen omdat ze met ronde geornamenteerde balusters (tuinhekken) of palen (toegangshekken) zijn uitgerust.

Toen omstreeks 1825 het huis Gunterstein te Breukelen rondom witgepleisterd werd kwamen er twee grote inrijhekken van gietijzer tussen gemetselde pijlers die ook van een pleisterlaag werden voorzien en waarop gietijzeren vazen een plaats kregen. Hoe zwaar uitgevoerd deze hekken zijn mag duidelijk gemaakt worden door te vermelden dat de staven waaraan de hekvleugels draaien een lengte hebben van 3 meter, en 7 centimeter in het vierkant zijn. Toch is hier nu goed op te merken hoe kwetsbaar het materiaal is: Sommige van deze zware staven zijn inmiddels op diverse plaatsen gebroken. Een ander gietijzeren hek uit dezelfde tijd en ook traditioneel van vorm als ware het van smeedijzer is het lage inrijhek bij Rupelmonde te Nieuwersluis. Dit hek heeft op de spijlen fraai gevormde speerpunten die vrijwel gelijk zijn aan die bij de hekken van Gunterstein. In het Rupelmonde hek is rechts, net als bij de 18e-eeuwse smeedijzeren inrijhekken van Vredenhoff te Nieuwersluis en Vegtvliet te Breukelen, een inloophek opgenomen.

Ook bij Rupelmonde bleek in het begin van dit jaar hoe kwetsbaar gietijzer eigenlijk is. Bij een aanrijding brak een groot deel in stukken als ware het van glas. Vroeger heeft er tegenover dit hek precies zo een gestaan. Jaren geleden is die dubbelganger gedemonteerd en opgeslagen in het koetshuis van de buren op Sterreschans. Al zijn deze hekken dan geheel van gietijzer toch kon de vervaardiger er niet omheen om de erachter staande acht schoren van smeedijzer te maken.

Afb. 23. Gietijzeren inloophek uit de 19e eeuw van de buitenplaats Vechtzicht te Breukelen (detail tuinhek).

Afb. 24. Gietijzeren Vechthek uit de 19e eeuw van de buitenplaats Nieuwerhoek te Loenen.

Afb. 25. Een van de beide 19e-eeuwse smeedijzeren inrijhekken van de buitenplaats Queekhoven te Breukelen (neo-Lodewijk XIV-stijl).

Afb. 26. Het voormalige inrijhek van de buitenplaats Leeuwenburg te Maarsse omstreeks 1910.

De hekwerken bij Vegtlust te Loenen dateren ongeveer uit het 2e kwart van de 19e eeuw. Het inrijhek tussen hardstenen pijlers, hier met aangrenzend tuinhek, is voor het grootste deel uit smeedijzer samengesteld.

Naarmate de 19e eeuw vorderde nam de toepassing van gietijzer voor o.a. tuinbeelden, banken en vazen, wenteltrappen, muurankers en hekken meer en meer toe. Deze hekken zijn na verloop van tijd steeds vaker zo uit een catalogus te bestellen. Zo'n eerste boek kwam in 1834 uit bij de firma Nering Bögel te Deventer en in de tweede helft van de 19e eeuw zouden meerdere ijzergieterijen volgen. Ook was het voor de smid mogelijk een keuze uit de catalogus te doen voor losse onderdelen waaruit hij het verlangde type hek kon samenstellen. Dit zal er wel de oorzaak van zijn dat de in modellenboeken afgebeelde hekwerken veelal net even anders zijn dan die welke o.a. in de Vechtstreek worden aangetroffen. Daarbij zijn in die hekken vaak ook delen van gewalst of getrokken ijzer op te merken, zoals profielen en spijlen, die de smid elders bestelde.

Van gietijzer zijn o.a. te Utrecht het inrijhek van Zorgvliet (ca. 1880), te Breukelen het waterhek van Vecht en Dan (ca. 1860) en het tuinhek met de twee hek-vleugels van Vechtzicht (ca. 1870) -Afb.23- en in de gemeente Loenen de toegangshekken van klein Ouderhoek – voorheen Boomlust geheten – (ca. 1880), Villa Johanna (1886), het Vechtheek van Nieuwerhoek (ca. 1850) -Afb.24- en een aantal tuinhekken in de Dorpsstraat.

Wie open staat voor de charme van het 19e-eeuwse decoratieve gietijzerwerk weet dat het niet vergeleken mag worden met het siersmeedijzer uit de 18e eeuw.

Ds J. Craandijk deed dat met de nu volgende woorden toch toen hij in 1875 door de Vechtstreek reisde en vol bewondering het gesmede Vechtheek van Doornburgh bij Maarssen bekeek:

“Zulk smidswerk als wij in het ijzeren hek met ajour gewerkte palen zien, krijgen wij heden ten dage niet veel meer onder de oogen. Mij is althans geen enkele nieuwe plaats ten onzent bekend, wier ingang ook maar van verre vergeleken kan worden bij wat de Vecht – en niet de Vecht alleen – in de vorige eeuw te bewonderen gaf. Of onze smeden ‘t nog zouden kunnen leveren?

Misschien wel, als het werk maar naar eisch betaald werd. Daar wordt veel geklaagd – en niet ten onrechte – over verval van de kunst in ons land. Daar wordt menig middel voorgelagen, om haar op te beuren. Zou niet een der voornaamste middelen zijn, als de rijken en aanzienlijken de kunst aanmoedigden, door goed geld te geven voor goed werk?

‘t Is tegenwoordig alles gietwerk: – gegoten ijzer, gegoten krullen voor ‘t stucadoorwerk, gegoten figuren om den gevel te versieren, en wie de kunst beschermen, zij koopten schilderijen en hangen die in hun kamers. Ziet die oude buitenplaatsen eens. Daar komt de bekwame smid aan te pas voor het kunstig ijzerwerk aan hekken, balcon, stoepleuningen; de kundige steenhouwer aan palen, balustrades, kroonlijsten; de be-

Afb. 27. Het verdwenen 18e-eeuwse inrijhek van Roserust te Loenen omstreeks 1915.

dreven houtsnijder aan de sieraden op de buiten en binnendeuren; de volleerde stucadoor aan de kunstig bewerkte plafonds en gangmuren. Maar ook de talentvolle teekenaar vindt er zijn werk. Zie eens, om nu bij de hekken te blijven, die hekken van Roozendaal en Doornburg, die wij gezien hebben, het hek van VreedenHoff bij Loenen dat wij nog zien zullen. Welk een afwisseling. 't Zijn alle drie kunststukken in hun soort, ook van tekening en opvatting, maar zij gelijken volstrekt niet op elkander; ieder heeft een gansch eigenaardig karakter”.

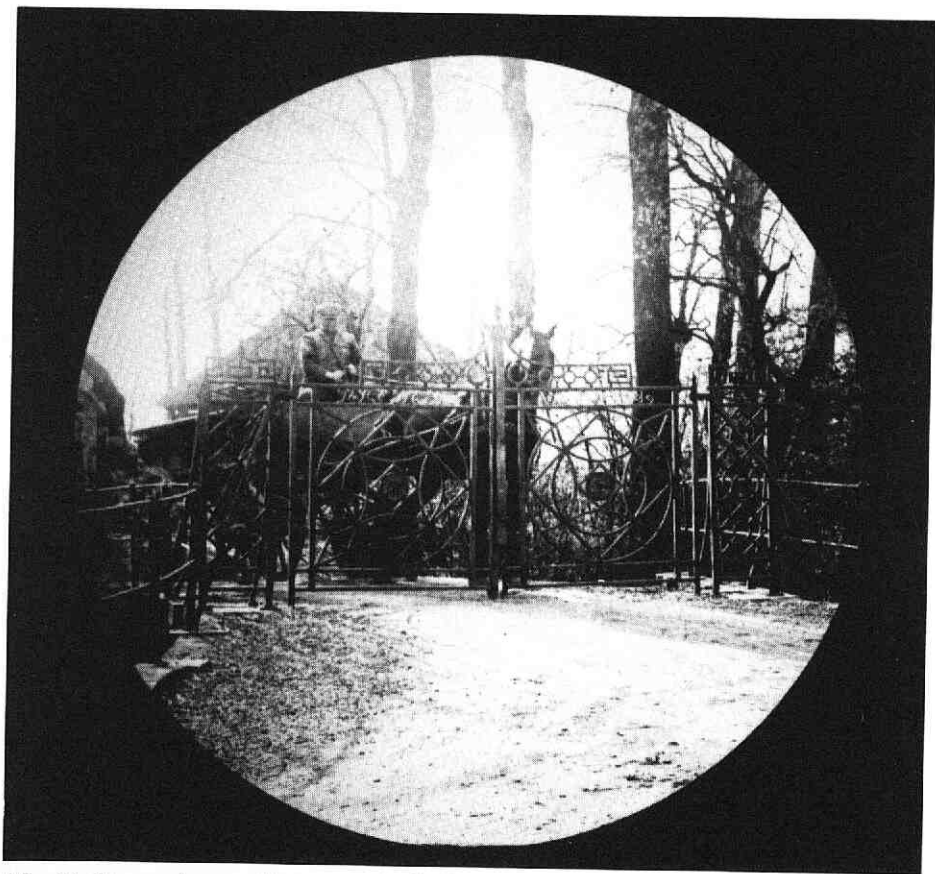
Door gebrek aan opdrachten ging de kunst van het fijnere en decoratieve ijzersmeden tezamen met de daarvoor vereiste vaardigheden, kennis en technieken tijdens de 19e eeuw echter grotendeels verloren. De ijzersmeedkunst leefde gedurende deze eeuw slechts in grote bescheidenheid voort. In het laatste kwart van de 19e eeuw kwam daar toch verandering in. Het gietijzer had aanvankelijk jarenlang het smeedijzer verdrongen vooral omdat het eerste veelal goedkoper was maar met het herleven van de kunstnijverheid ontstond weer vraag naar gesmede ijzeren voorwerpen.

Voorbeelden daarvan in de Vechtstreek zijn de inrijhekkken bij Donkervliet te Baambrugge (ca. 1890) en bij het herbouwde kasteel De Haar te Haarzuilen (ca. 1895).

Vroege voorboden van die ontwikkeling waren reeds de mengvormen van smeed- en gietijzer geweest zoals dit waar te nemen is in het nogal krullerige hek bij Vecht en Rhijn (ca. 1860) tussen Maarssen en Breukelen, de smaakvolle inrijhekkken van Groenevecht (ca. 1850) te Breukelen alsmede die van Gansenhoeft (ca. 1850) te Maarssen en de mooie geheel uit de hand gesmede hekken van Queekhoven bij Breukelen (ca. 1870) -Afb.25- waarin duidelijk verbasterde Daniël Marot motieven te herkennen zijn of de toegang van Leeuw en Vecht te Maarssen (ca. 1870) die een meer eigentijds gezicht heeft.

Curieus is het smalle ijzeren hek bij Vecht en Rhijn. Het draagt bovenin de tekst “Anno 1766” maar lijkt bij nadere beschouwing van omstreekst 1910 te zijn.

Vanwege de hoge kosten was de opleving van de smeedijzerkunst in de Vechtstreek slechts beperkt en werd toch menigmaal voor gietijzer of hout gekozen. Zo staan er tegenover de buitenplaats Nieuwerhoek te Loenen bij de daar omstreeks 1910 gebouwde villa's een reeks aardige gietijzeren brughekkken die vermoedelijk zo uit de catalogus van een van de toen bekende ijzergieterijen gekozen zijn. Hekwerken van hout met een eigentijds model werden ook geplaatst zoals bij enkele van de genoemde villa's die duidelijk Jugendstil kenmerken dragen. Ook bij villa “Zonnebloem” te Breukelen (bouwjaar 1918) staat een houten hek – het tweede even verderop is een copie daarvan. Tussen de flesvormige 18e-eeuwse hardstenen pijlers bij Leeuwenburg te Maarssen bracht men omstreeks

Afb. 28. Het verdwenen 18e-eeuwse inrijhek van de vroegere buitenplaats Vredenhoff aan het Gein omstreeks 1915 (Lodewijk XVI-stijl).

1900 hekvleugels van hout met een toen modern uiterlijk aan, zoals op een oude foto te zien is, maar deze zijn inmiddels alweer verdwenen (Afb.26).

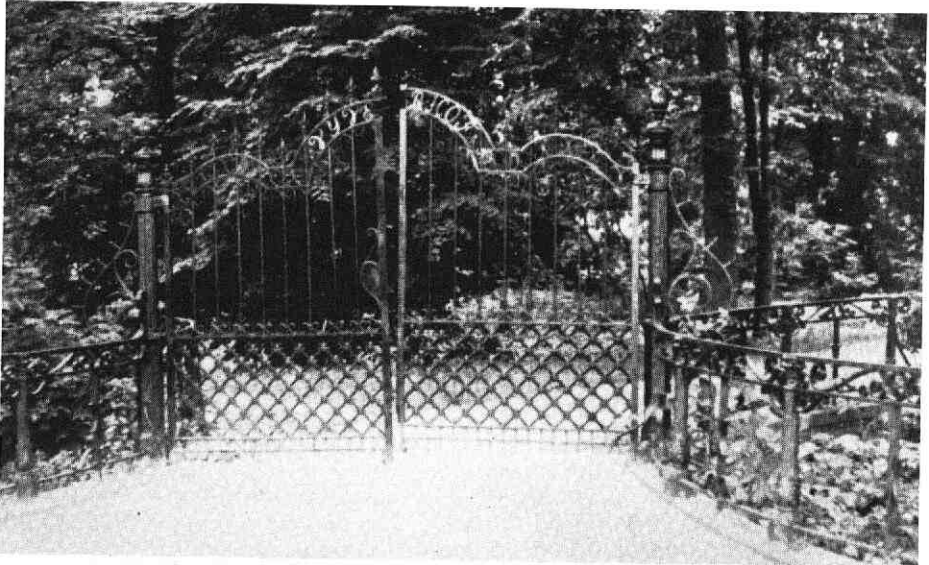
Precies als in de 19e eeuw gingen er in de Vechtstreek ook gedurende de 20e eeuw met een zekere regelmaat oude hekken ten gronde. Vaak als gevolg van verwaarlozing, soms voldeed de breedte niet meer of domweg omdat de beleevings- en de historische waarde ervan niet werd opgemerkt.

Een voorbeeld dat omstreeks 1910 verdween is het hoge ijzeren inrijhek van Roserust (Afb.27) dat rechts naast het gemeentehuis van Loenen stond en waarvan de pijlers niet uit natuursteen maar uit brede planken met een zandsteen kleur waren samengesteld. Ook het fraai gevormde geheel smeedijzeren inrijhek van Vredenhoff aan het Gein (de zijarm van de Angstel) onderging in die tijd dit lot (Afb.28). Kort na de 2e wereldoorlog ruimde men zonder bezwaar het aardige blauw-geschilderde gietijzeren inrijhek van Vijverhof (ca. 1870) -Afb. 29- bij Nieuwersluis en in 1957 viel het monumentale inrijhek van Cromwijck (ca. 1760) bij Maarssen zonder protest onder de slopershamer nadat een der zandstenen pijlers door een vrachtwagen omver gereden was (Afb.30).

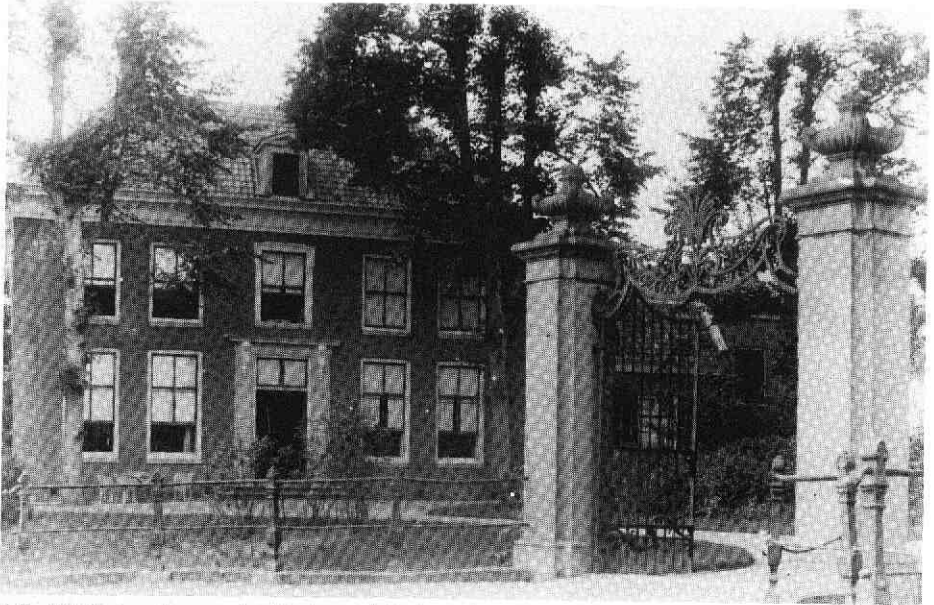
Toen de katholieke kerk voor meer openheid predikte, meende men dat omstreeks 1980 te Breukelen in de praktijk te moeten brengen door het lange fraai gevormde ijzeren hek uit 1885, dat voor de Johannes de Doperkerk stond naar de schroothoop af te voeren. Hetzelfde gebeurde in 1984 met de robuuste hekvleugels van het inrijhek uit 1847 bij Boom en Bosch, sinds 1925 gemeentehuis van Breukelen. Nadat het huis een grondige restauratie had ondergaan dacht men de hoofdtoegang tot het park meer aanzien te geven door de zandstenen pijlers met 75 centimeter te verhogen en in plaats van de oorspronkelijke massieve ijzeren hekken nieuwe hogere van buisijzer aan te brengen. Ook van blik is de toen geplaatste afscheiding aan weerszijden van het oude waterhek langs de Vecht. Nu, 10 jaar later, is het verval van deze toen op een koopje vervaardigde hekken duidelijk waarneembaar. In Maarssen liet de eigenaar van het huis Vecht en Dijk het in zijn soort zeer bijzondere en vele tientallen meters lange gietijzeren tuinhek uit ca. 1860 (Afb.31) met de bijbehorende vier hekvleugels voor herstel (vertelde hij) demonteren. Nu na 8 jaar blijkt al het ijzer ineens zoek zodat tot in lengte van jaren de hardstenen banden en palen ter plaatse als enig doel zullen hebben te tonen wat "slordigheid" teweeg kan brengen.

Bij Zwaanwijck te Nigtevecht ging omstreeks 1980 een aardig smal hoog inloophek van de overplaats uit 1897 verloren met uitzonderlijk lange gietijzeren palen die van boven met elkaar verbonden waren door twee gebogen staven waartussen in ijzeren letters de naam van het buiten stond.

Dat men nogal eens zeer onvakkundig te werk gaat met hekken is o.a. bij de restauratie in 1971 van het grote inrijhek van Vredenhoff gebleken. In plaats

Afb. 29. Het verdwenen gietijzeren inrijhek van de buitenplaats Vijverhof te Nieuwersluis in 1941.

Afb. 30. Het verdwenen inrijhek van de buitenplaats Cromwijck bij Maarsse omstreeks 1910 (Lodewijk XV-stijl).

van voorzichtig te werk te gaan sloeg men hier onderdelen die met beleid gedemonteerd behoorden te worden moedwillig met een voorhamer kapot. Toen het inrijhek van Nijenrode enkele jaren geleden even weg moest ten behoeve van bouwverkeer hakte men, geheel overbodig, grote delen van de zandstenen pijlers weg en duidelijk zal nu voor altijd aan de grote reparaties te zien zijn hoe men hier te kort schoot.

Eveneens ging het onlangs fout bij de restauratie van het hek van Herteveld en het verplaatsen van de hekken van Leeuw en Vecht en Vegt en Styn (Afb.13) langs de Straatweg bij Maarssen t.b.v. de aanleg van een fietspad. In plaats van lood of een goede kunststof toe te passen bij het hechten van ijzeren delen in de steen werd bij Herteveld een metselspecie gebruikt en stortte men de beide andere hekken bij het herplaatsen aan de voet vast in beton. Omdat zowel specie als beton aan het oppervlak poreus is en daardoor water opneemt zal hier ernstige roestvorming in de nabije toekomst te verwachten zijn.

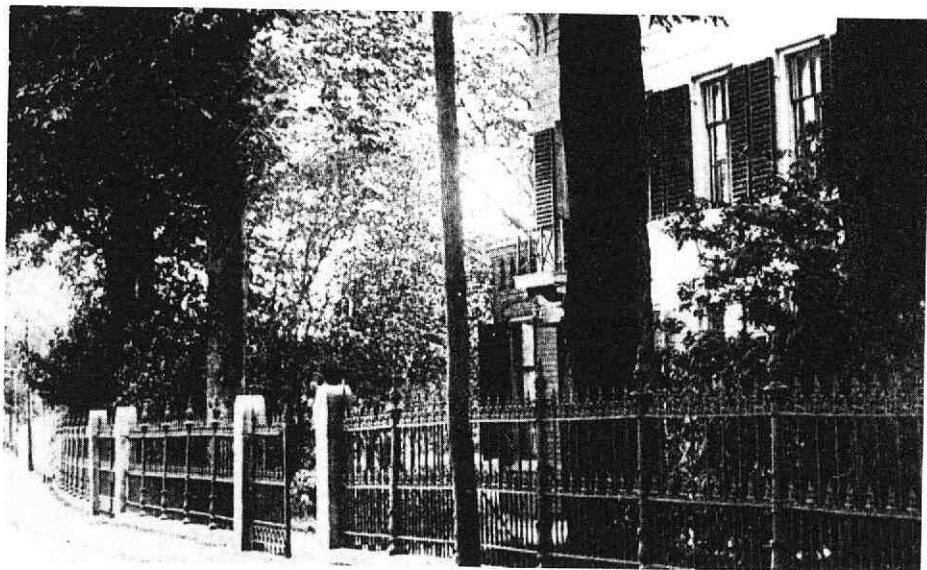
Met meer kennis van zake zijn in de Vechtstreek verschillende hekken verbreed omdat de maat van de doorgang te nauw was voor het moderne verkeer zoals bij Middenhoek of Nieuwerhoek te Loenen en Rhijn en Vecht, Rust en Burg of Slangevecht bij Breukelen. Helaas zijn van het laatste hek de hekvleugels niet terug geplaatst zodat de entree nu een povere indruk maakt.

De hekvleugels van Ouderhoek te Nieuwersluis zijn vele jaren gedemonteerd geweest maar sinds 1993 staan zij weer op hun oorspronkelijke plaats tussen de pijlers en het is zeer te hopen dat dit met de verwijderde hekvleugels van Boomrijk (ca. 1835) te Breukelen ook weer eens gaat gebeuren.

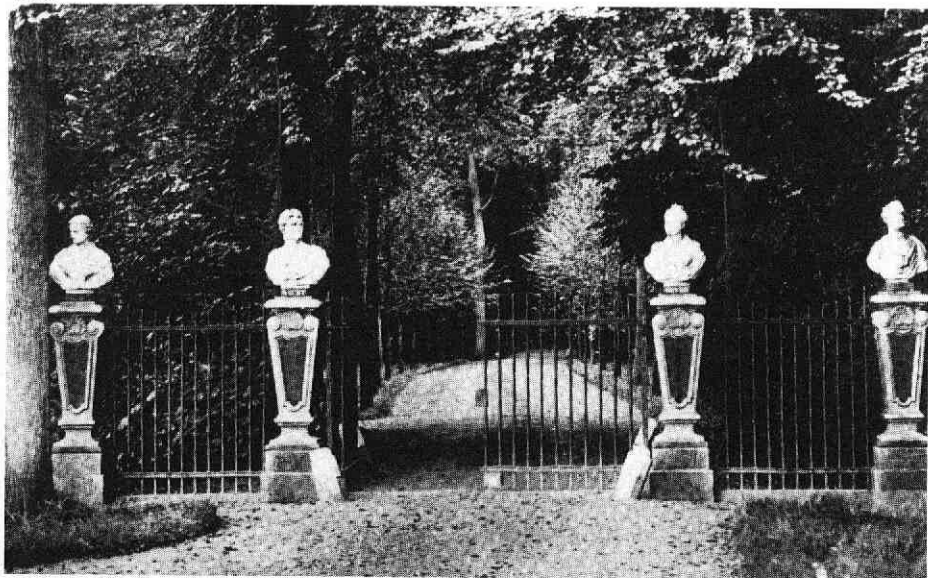
Somber ziet de toekomst eruit voor o.a. het zwaar vervallen inrijhek van Lindenhoff (ca. 1816) aan de Angstel en het deels opgeslagen vroeg 18e-eeuwse inrijhek op het zijpad bij Boom en Bosch te Breukelen. (Afb.34) Al is de onderhoudstoestand van de meeste hekwerken in de Vechtstreek redelijk goed te noemen, vooral bij enkele zeer fraaie voorbeelden van de ijzersmeedkunst is in min of meer ernstige mate roestvorming te constateren. Zoals bij het inrijhek van kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg, het inrijhek van Postwijk bij Baambrugge (Afb.33) en het hek aan de Vecht bij Doornburgh te Maarssen. Om verdere schade te voorkomen en de kosten van het herstel te beperken dienen hier heel spoedig afdoende maatregelen genomen te worden.

In ons land zijn slechts enkele smeden werkzaam die herstellingen aan zulke hekken tot volle tevredenheid kunnen verrichten. De Dr. R. van Lutternstichting te Loenen, die staat voor het behoud van de historische waarden in de Vechtstreek, wil desgewenst graag adviseren of hierbij een bemiddelende rol spelen.

Afb. 31. Het verdwenen gietijzeren tuinhek van het huis Vecht en Dijk te Maarsse omstreeks 1910.

Afb. 32. Het verdwenen 18e-eeuwse toegangshek van de buitenplaats Vechoever te Maarsse omstreeks 1910. De marmeren borstbeelden staan nu bij het huis en stellen Paris, Athene, Hera en Aphrodite voor. De voetstukken zijn omstreeks 1958 verloren gegaan.

Nieuw van vorm was het ruim 5 meter brede en 4 meter hoge ijzeren toegangshek dat in 1956 naast het kantoor van het ACF concern te Maarssen werd geplaatst en waarmee men toen herdacht dat dit bedrijf 75 jaar eerder hier was ontstaan.

In de laatste jaren zijn er een flink aantal goede en minder goede hekwerken in de streek bijgekomen. Verschillende daarvan hebben een 19e-eeuws voorkomen en zijn afkomstig uit de modelboeken van Heras hekwerken gevestigd in Oirschot of Alura te Noordwijkerhout.

Zeer ontsierend is het vele tientallen meters lange Heras hek dat sinds een aantal jaren bij de koepel (van Rhijn en Vecht) tegenover Nijenrode langs de Straatweg te Breukelen staat. Uit het assortiment van deze firma was voor hier bijna geen slechtere keuze te doen.

Daarentegen is het verheugend hoeveel aandacht men besteedde aan het ontwerp en de uitvoering van een aantal nieuwe houten hekken bij Groenevecht te Breukelen. Deze afsluitingen hebben mooie evenwichtige proporties en zijn duidelijk met een knipoog naar de harmonieus gevormde houten inrijhekkens uit de 17e eeuw op papier gezet.

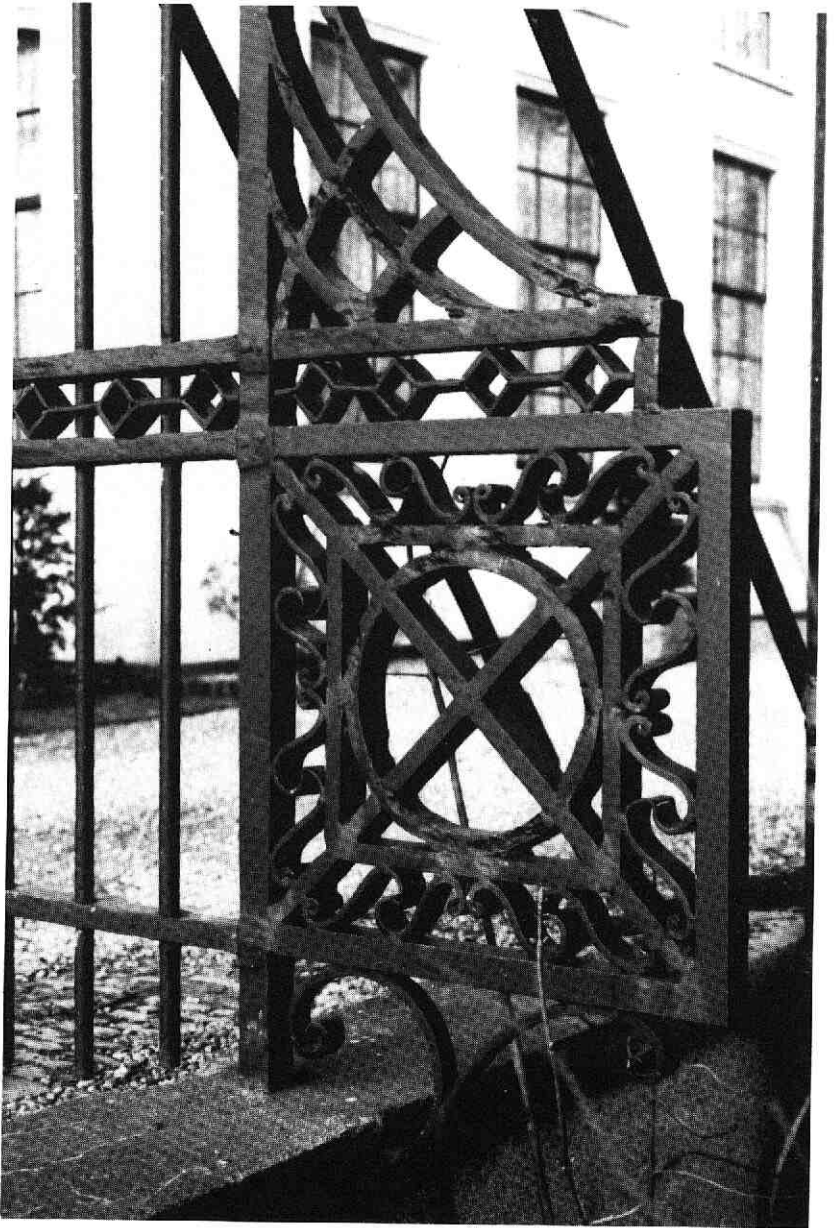
De eigenaar van het 18e-eeuwse huis Leeuwendijk te Loenen liet bij zijn woning aan weerszijden van de Dorpsstraat voor enkele jaren twee degelijke ijzeren tuinhekkens met hekvleugels plaatsen die, nieuw van vormgeving, uitermate goed in deze historische omgeving passen.

Zowel de houten hekken te Breukelen als de ijzeren te Loenen vervullen een voortreffelijke voorbeeldfunctie.

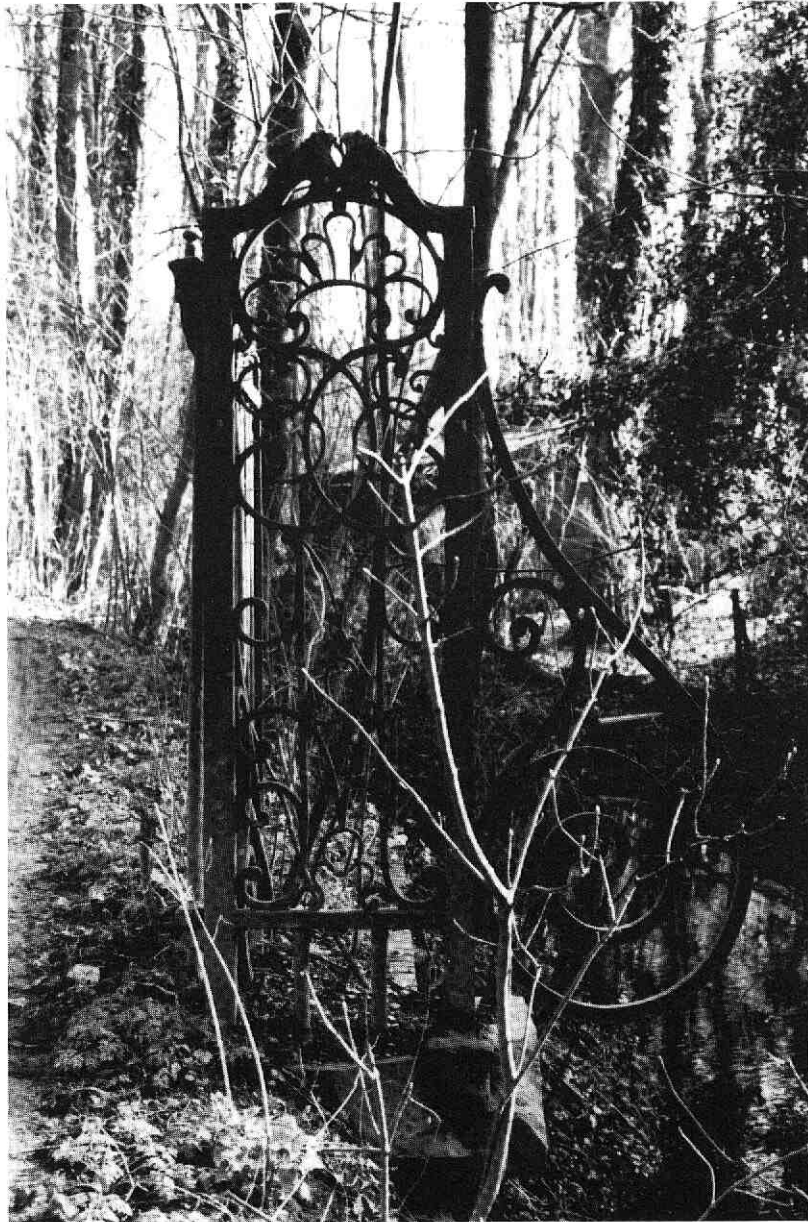
Een van de laatst geplaatste hekkens, die zeker de aandacht vraagt, is het hek voor het nieuwe huis Mitras aan de Straatweg tussen Maarssen en Breukelen (Afb.36). Zowel voor wat betreft materiaalkeuze (betonijzer) als uitvoering is dit hek zeer opvallend te noemen en toch puur Hollands nu het bovenin de naam draagt.

Het is zeer te hopen dat met dit artikel wat meer de ogen geopend worden voor de nog bestaande fraaie hekkens die ontegenzeggelijk een belangrijke bijdrage leveren aan de aantrekkelijke schoonheid van de Vechtstreek en dat het een stimulans mag geven voor hun behoud is de wens van de schrijver.

VreedenHoff, maart 1995

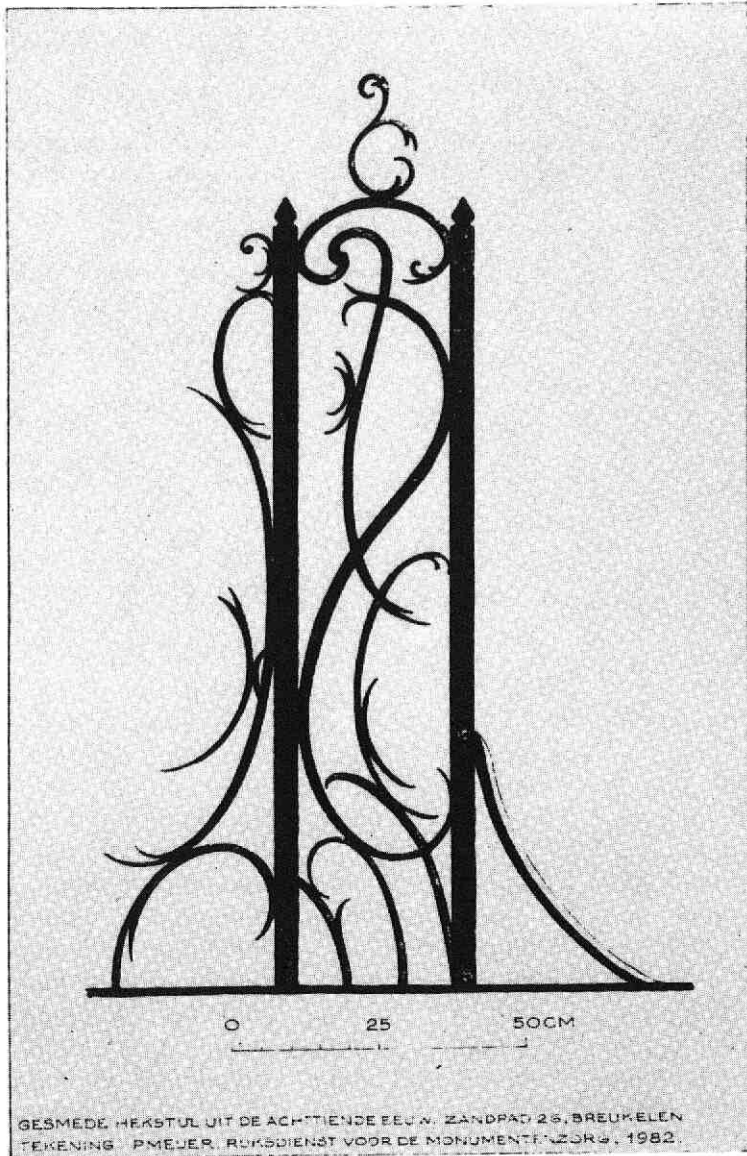
Afb. 33. Gedeelte van het ernstig door roest aangetaste inrijhek van het buiten Postwijk bij Baambrugge (Lodewijk XVI-stijl).

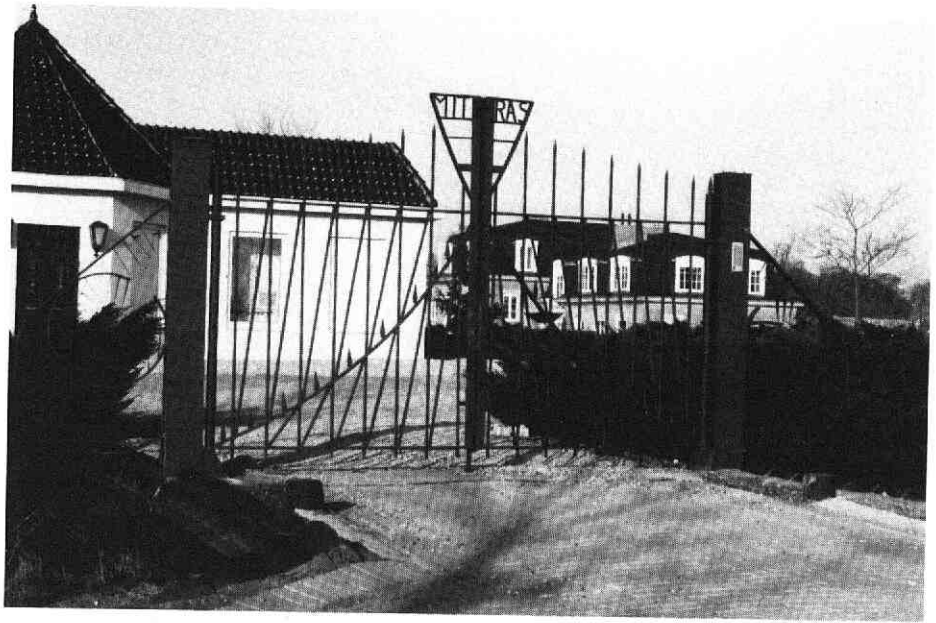
Afb. 34. Een deel van het vervallen 18e-eeuwse inrijhek op het zijpad bij huis Boom en Bosch te Breukelen (Lodewijk XIV-stijl).

Bronnen en literatuur

- Boers, J., Het toegangshek van Sypesteyn (1985)
- Craandijk, J., Wandelingen door Nederland. Langs de Vecht (1875)
- Fokker, J.P., Decoratieve hekken uit de Vechtstreek (Weekblad Buiten 3 juni 1933)
- Gijsberti Hodenpijl, C.F., Napoleon in Nederland (1904)
- Heemschut dec. 1942, Maandblad., Iets over de in slechte toestand verkerende toegangshekken van kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg, Vechoever te Maarssen en Huntum te Nieuwersluis.
- Höver, O., Das Eisenwerk (1927)
- Jesse, H.J., Gesmeed IJzer – Bouwkundig Weekblad, december 1881
- Kapsenberg, B.S., Uit ijzer gegoten (1982) Boekbespreking: Bulletin K.N.O.B. feb. 1985)
- Karsemeyer, H.N., Merken op ijzer (RDMZ RV 1985/1-47)
- Lisman, A.J.A.M., Het inrijhek van VreedenHoff (Jb. Niftarlake 1977)
- Lister, R., Decoratieve Wrought Ironwork in Great Britain (1968)
- Luttervelt, R. van, De Buitenplaatsen aan de Vecht (1948)
- Meijer, P., De toegangshekken bij de buitenplaatsen aan de Vecht en Amstel (1985)
- Munnig Schmidt, E., en A.J.A.M. Lisman, Plaatsen aan de Vecht en Angstel (3e uitgave 1993)
- Niftarlake, Jaarboekje 1917 blz. 43, 1948 blz 14 t/m 16, 1958 blz. 43, 1975 blz. 24, 1976 blz. 31, 1985 blz. 70, 1989 blz. 74 en 75, 1990 blz. 35, 58 en 59, 1993 blz. 74 en 75
- Robertson, E.G., Verzierungen in Gusseisen (1977)
- Stokroos, M., Gietijzer in Nederland (1984)
- Sypesteyn, C.H.C.A. van, Oud-Nederlandsche tuinkunst (1910)
- Ven, D.J., In de ban van Burchten, Kastelen en Palcizen (ca.1962)
- Idem, Het hek in de siersmeedkunst, periodiek "IJzerwaren" aug. 1963 (1), sept. 1963 (2), nov. 1963 (3), dec. 1963 (4), jan. 1964 (5) en feb. 1964 (6)
- Verheul, J., Merkwaardige oude Inrijhekken alsmede Poort- en Hoofdingangen in en om Rotterdam, deel 1 en 2, 1936 en 1940
- Vries, D.J. de, IJzer (RDMZ RV 1985/1-50)
- Vries, J. de, Langs de Vecht – Weekblad Eigen Haard aug/sep. 1905
- Zimelli, U., Decorative Ironwork (1966)
- Zuithoff, A.J., Decoratief gietijzer in: Oud-Nieuws orgaan van de Ned.Ver. Vrienden van Antiek, 12e jaargang nr. 1, februari 1979
- Idem, Siersmeedkunst in ijzer in: Oud-Nieuws, 14e jaargang nr. 5, oktober 1981

Afb. 35. Opmetingstekening van een deel van het 18e-eeuwse inrijhek dat tot in 1988 in zeer vervallen staat bij het buiten Vechtzicht te Breukelen stond (Lodewijk XV-stijl). Op initiatief van de heer E. Munnig Schmidt te Loenen is het hekwerk gerestaureerd en wacht nu in opslag op een waardige plaats in de Vechtstreek.

Afb. 36. Hek Mitras tussen Maarssen en Breukelen. Een hek dat laat zien waarvoor het staat en aan duidelijkheid niets te wensen overlaat.

Herkomst der afbeeldingen

- Collectie van de schrijver, Afb. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 29, 31, 32, 33, 34, 35.
- Gezigten aan de Rivier de Vecht (1836), Afb. 14. (detail litho)
- Historia, maandblad Oktober 1941, Afb. 30.
- Hollands Arcadia Of de vermaarde Rivier Den Amstel, Afb. 22 (detail plaat nr. 52).
- Huisarchief kasteel Nederhorst te Nederhorst den Berg, Afb. 15.
- Niftarlake, Archief Oudheidkundig Genootschap, Afb. 27, 28.
- Rijksdienst van de Monumentenzorg te Zeist, Afb. 3, 13, 36.
- Zegepraalende Vecht (1719), Afb. 5. (detail plaat nr. 53)
- Afbeelding: "De Smit" uit: Het menslijk bedrijf (1694) door Johannes en Caspaares Luiken.

Vleermuisonderzoek op Utrechtse buitenplaatsen aangesloten bij de Stichting PHB

Voorlopig rapport

1. Inleiding

Sedert het begin van de jaren tachtig wordt in Nederland onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd met behulp van vleermuisdetectors. Dit zijn apparaten die de geluiden die vleermuizen voor hun oriëntatie gebruikten (echo-locatie) voor de mens hoorbaar kunnen maken. Deze geluiden zijn te hoog om zonder hulpmiddelen door mensen te kunnen worden gehoord. Een vleermuis-detector vangt de geluiden op en geeft ze in een lage, hoorbare toonhoogte weer. Aan de hand van de toonhoogte, de klank en het ritme van het echo-locatiegeluid kunnen de meeste Nederlandse vleermuissoorten worden onderscheiden. Hierdoor is het mogelijk onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen te doen gedurende de nacht, wanneer vleermuizen rondvliegen, op zoek naar insecten.

Door het onderzoek met vleermuisdetectors is zeer veel informatie verzameld over de verspreiding en de biotoopvoorkeur van de Nederlandse vleermuizen. Daarbij is gebleken dat gebieden met een grote landschappelijke afwisseling (oud bos, beschut gelegen wateren en lijnvormige structuren zoals houtwallen en lanen) meestal rijk aan vleermuizen zijn, zowel wat betreft soorten als aantallen. Veel buitenplaatsen zijn zulke vleermuisrijke terreinen. Er is voor veel vleermuissoorten een geschikt leefgebied aanwezig. Zeer belangrijk zijn oude bomen in lanen en parkbossen. Deze oude bomen bevatten vaak holtes die door vleermuizen als schuilplaats kunnen worden benut. Een aantal vleermuissoorten is voor schuilplaatsen gedurende de zomer geheel afhankelijk van holle bomen, sommige brengen er ook geheel of gedeeltelijk de winterslaap door.

In 1991 is overleg gestart tussen de Stichting tot behoud van Particuliere Historische Buitenplaatsen (Stichting PHB) en de Vleermuiswerkgroep Nederland/Stichting Vleermuis-Onderzoek (VLEN/SVO) om de mogelijkheden te onderzoeken waardoor bij het beheer van de bij de Stichting PHB aangesloten buitenplaatsen zoveel mogelijk met vleermuizen rekening gehouden zou kunnen worden.

Dit leidde ertoe dat in de afgelopen jaren een aantal buitenplaatsen door medewerkers van de VLEN/SVO tegen vergoeding van onkosten op vleermuizen werd geïnventariseerd. Voor drie landsdelen waar zich veel buitenplaatsen be-

Dwergvleermuis (ware grootte).

vinden (de provincie Utrecht, Midden- en Zuid-Limburg, en Gelderland en Midden-Overijssel) werd een plan opgesteld om in drie jaar tijd deze gebieden op vleermuizen te onderzoeken door middel van een gedegen inventarisatie, uitgevoerd door betaalde onderzoekers en onder verantwoordelijkheid van de Stichting Vleermuisbureau.

In het voorjaar van 1994 is door de Dienst Ruimte en Groen van de provincie Utrecht een subsidie toegekend voor onderzoek naar vleermuizen op de buitenplaatsen in deze provincie. Nadat deze subsidietoekenning in juli schriftelijk was bevestigd kon het onderzoek worden gestart. Voor een volledige inventarisatie was het toen echter te laat in het jaar. Daarom is alleen een inventarisatieronde in de nazomer uitgevoerd, bestaand uit een onderzoek naar territoriumhoudende mannetjes van enkele vleermuissoorten. Dit territoriumgedrag vindt plaats in verband met de paartijd, in augustus en september, en verblijfplaatsen in holle bomen spelen hierin een belangrijke rol. De eerste onderzoeksrunde diende tegelijkertijd om de buitenplaatsen te verkennen en er konden ook waarnemingen verzameld worden van foeragerende vleermuizen.

Van de 32 bij de Stichting PHB aangesloten buitenplaatsen in de provincie Utrecht zijn er 18 voor een eerste inventarisatie van vleermuizen bezocht. Het voorliggende rapport geeft van dit onderzoek een kort verslag. Een uitgebreide rapportage zal volgen nadat het onderzoek in de zomer van 1995 is voltooid.

Grootoorvleermuis.

Het veldonderzoek is uitgevoerd door Zomer Bruijn, Jan Buys, Rogier Lange en Floor van der Vliet.

November 1994

Floor van der Vliet

2. Overzicht van de onderzoeksresultaten per buitenplaats

Groenevecht

bezocht: 13 september

Klein aantal jagende vleermuizen waargenomen. Watervleermuis boven de Vecht, drie gewone dwergvleermuizen en een ruige dwergvleermuis.

Gunterstein

bezocht: 11 september

Veel territoriale vleermuizen, vooral in de lindenlaan aan de noordkant van de buitenplaats, de laan aan de zuidkant en de eigenlijke tuin. Minstens 13 territoriale dwergvleermuizen en een rosse vleermuis. Opvallend veel grootoorvleermuizen. Verder twee foeragerende baardvleermuizen, minstens vier watervleermuizen en enkele dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen.

Loenersloot

bezocht: 12 en 26 september

Zeer rijk aan vleermuizen. Foeragerend waargenomen: enkele baardvleermui-

zen, watervleermuizen boven de Angstel, minstens 5 grootoorvleermuizen, 10-15 dwergvleermuizen (waaronder 1 territoriaal mannetje), ca. 10 ruige dwergvleermuizen (waaronder 7 territoriale mannetjes), enkele laatvliegers en rosse vleermuizen. In een van de bunkers op het terrein werd een grootoorvleermuis aangetroffen. Vlakbij was de verblijfplaats van een groepje grootoorvleermuizen in een oud spechtenhol in een dikke wilg. In een wilg waarvan de stam was dubbelgeklapt werd in een spleet een roepend mannetje ruige dwergvleermuis waargenomen.

Middenhoek

bezocht: 5 september

Vleermuizen waren vooral aanwezig in het parkgedeelte langs de Vecht. Bij de singels langs de achterliggende weilanden werden enkele foeragerende dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen waargenomen. Minstens 13 territoriale ruige dwergvleermuizen werden waargenomen, een rosse vleermuis, en een dwergvleermuis bij een van de huizen. Een groepje ruige dwergvleermuizen hield zich op bij een ceder met loshangende schors en een vogel-nestkast. Hier hadden zij waarschijnlijk schuilplaatsen. Verder enkele foeragerende dwergvleermuizen boven de vijvers.

Nieuwerhoek

bezocht: 5 september

Slechts een foeragerende ruige dwergvleermuis bij de Vecht.

Queekhoven

bezocht: 11 september

Waargenomen zijn 3 watervleermuizen, ca. 20 dwergvleermuizen (waarvan 7 territoriale mannetjes), enkele ruige dwergvleermuizen en grootoorvleermuizen en mogelijk een baardvleermuis. De meeste vleermuizen zijn waargenomen bij het huis en de vijver. In de zomer zijn op de grens met Groenevecht enkele eiken geveld waarbij bleek dat in een van de bomen een kolonie vleermuizen aanwezig was.

Rupelmonde

bezocht: 5 september

Bij het huis werd een territoriaal mannetje ruige dwergvleermuis waargenomen dat mogelijk gebruik maakte van een schuilplaats achter een luik. Bij de woning ten zuiden van het huis foerageerden 3-4 dwergvleermuizen. Elders op de buitenplaats werden nog 4 foeragerende dwergvleermuizen waargenomen. Tweemaal passeerde een rosse vleermuis en eenmaal een mogelijke watervleer-

muis. Bij het schilderwerk aan het koetshuis werden vleermuizen verjaagd die zich achter de luiken bevonden. Achter de luiken zijn thans geen vleermuizen aangetroffen.

Slotzicht

bezocht: 7 september

Een roepend mannetje rosse vleermuis bevond zich in een grote eik aan de zuidkant van het huis. Voorts werden 10-15 foeragerende dwergvleermuizen bij lantaarnpalen op het terrein waargenomen, onder andere op de oprijlaan en bij de theekoepel. Er vloog een rosse vleermuis hoog over.

Terra-Nova

bezocht: 7 september

Enkele foeragerende dwergvleermuizen, ruige dwergvleermuizen en rosse vleermuizen. Bij een van de gebouwen is een territoriale dwergvleermuis waargenomen, en in het zuidelijk deel van het terrein 4 ruige dwergvleermuizen, waarvan 2 bij de theekoepel.

Valk en Heining

bezocht: 21 september

Er zijn 2 territoriale dwergvleermuizen aangetroffen, bij een schuur en bij de theekoepel, en voor het huis een territoriale ruige dwergvleermuis. Boven de tuin ten oosten van het huis zijn foeragerende laatvliegers en rosse vleermuizen waargenomen en in de laan ten westen enkele dwergvleermuizen.

Vechoever

bezocht: 13 september

Een groepje van ten minste 4 grootoorvleermuizen hield zich op bij de boomgroep tussen het huis en de oranjerie. Verder zijn alleen in het (zuid)oostelijk deel van de buitenplaats vleermuizen waargenomen. Het betreft 8 dwergvleermuizen, waaronder een territoriaal mannetje, een ruige dwergvleermuis en een rosse vleermuis en een watervleermuis; mogelijk een baardvleermuis.

VreedenHoff

bezocht: 21 en 26 september

Ten minste 5 territoriale ruige dwergvleermuizen zijn waargenomen bij oude bomen, onder meer bij enkele eiken voor het huis. Boven de vijvers foeragerden watervleermuizen, dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen. Dwergvleermuizen zijn ook op verschillende andere plaatsen waargenomen. Achter het huis foeragerde een laatvlieger en bij een gerestaureerde holle linde

aan de oever van de oostelijke vijver vlogen 2 grootorvleermuizen rond die deze holle boom mogelijk als schuilplaats benutten. Gemeld werd dat achter luiken van de boerderij aan de zuidkant vleermuizen verbleven. Op 26 september werden achter drie luiken in totaal 7 ruige dwergvleermuizen aangetroffen.

Slot Zuilen

bezocht: 21 september

Vier territoriale dwergvleermuizen werden bij het kasteel waargenomen en twee rosse vleermuizen in de boomgroep in het zuidwestelijk deel van het park. Bovendien foerageerden vooral rondom het kasteel dwergvleermuizen en ruige dwergvleermuizen. Ook zijn grootorvleermuizen waargenomen en een onbekende vleermuis van het geslacht *Myotis*.

Aanwinsten voor de Bibliotheek

De boekwerken die in 1994 aan de bibliotheek zijn toegevoegd beslaan een veelheid van onderwerpen, zodat het welhaast onmogelijk is hierin een logische ordening aan te brengen.

Aangezien de heer Geuze, die vorig jaar het register op de Niftarlake Jaarboekjes bijwerkte, inmiddels het hele bestand van de Niftarlake Bibliotheek geïnventariseerd heeft, lijkt het mij zinvol zijn indeling in rubrieken ook hier over te nemen (Een enorm werk waarvoor het bestuur hem zeer erkentelijk is. Red.).

Bij een bezoek aan de bibliotheek zult u inmiddels ook alle boeken volgens dit principe geordend aantreffen.

Algemeen

Bestuurlijke geschiedenis

De Stichtse ministerialiteit en de ontginningen in de Utrechtse Vechtstreek. Deel XXXVII in de reeks Middeleeuwse studies en bronnen. Uitg. Verloren, Hilversum, 1993, door Dr. A.L.P. Buitelaar.

Deze dissertatie behandelt de geschiedenis van de Stichtse ministerialiteit, d.w.z. van de aanvankelijk onvrije dienaren van de bisschop van Utrecht, van de 11^e tot en met de 13^e eeuw. Ministerialen die blijk hadden gegeven over bepaalde capaciteiten te beschikken konden, als ze het vertrouwen van de bisschop genoten, door hem worden benoemd in bestuurlijke of militaire functies binnen het bisdom. Ook werden er door de bisschop ministerialen ingezet bij de systematische ontginningen langs de Vecht, niet alleen als opzichters over het werk, maar ook als boeren-kolonisten.

Voor de bewoners van de Vechtstreek is vooral hoofdstuk 2 interessant, waar het vroeg-middeleeuwse landschap en de vroege bewoning en bewoners van de Vechtstreek uitvoerig behandeld worden. Eenvoudige kost is dit allemaal niet: de topografische beschrijvingen zijn gebaseerd op oude manuscripten in het middeleeuws latijn en zijn mede daardoor nogal complex.

Het derde en laatste hoofdstuk beschrijft hoe de ministerialiteit door de grote zelfstandigheid die zij verkreeg zich kon ontwikkelen tot een aparte, zelfbewuste klasse, die haar heer in diens conflicten met bijvoorbeeld de graven van Holland lang niet altijd steunde. Ministerialen die de nodige welstand hadden verworven om een ridderlijke staat en levensstijl te voeren, konden later dan ook

zelfs toetreden tot de ridderschap (zie bijvoorbeeld het geslacht Van Amstel: Floris V – 1296!).

Bouwkunst

Spoorwegarchitectuur. Deel 4 in de Stichtse Monumenten Reeks. Uitg. Stg. Matrijs, Utrecht, 1994, door Roland Blijdenstijn en J.G.C. van de Meene.

Met de aanleg van de eerste spoorwegen in Nederland, 150 jaar geleden, verreden ook stations, overkappingen, spoorbruggen, baanwachterswoningen en seinhuisjes. Van meet af aan hebben architecten bijzondere aandacht geschonken aan deze "spoorwegarchitectuur".

In dit boekje wordt eerst een inleiding gegeven over de verschillende spoorwegmaatschappijen in de provincie Utrecht. Vervolgens worden in chronologische volgorde 20 karakteristieke voorbeelden van spoorwegarchitectuur in de provincie besproken. In de eerste decennia, toen stations moesten imponeren als poorten naar het nieuwe vervoer, werd er gebouwd volgens de neo-classicistische traditie (bijvoorbeeld station Utrecht-Maliebaan, sinds 1952 het Nederlands Spoorwegmuseum, en het oude station Abcoude). Rond de eeuwwisseling bouwde men in de Art Nouveau stijl (bijvoorbeeld het voormalige station Mijdrecht, dat aan de straatzijde oogt als een Jugendstil-villa). Tussen 1920 en 1940 komt het tram- en vooral het busvervoer op, zodat het treinverkeer in de provincie nauwelijks wordt uitgebreid. Na 1950 ligt het accent op eenvoudige, kleine treinstations met platte daken, die even pretentieloos als bushaltes moesten zijn (bijvoorbeeld station Breukelen). Pas sinds het begin van de jaren tachtig mogen stations weer een eigen gezicht hebben.

Restauratietechniek

Achter Slot en Grendel. Restauratie Vademecum Bijdrage 14. Uitg. Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist, 1994, door K.T. Meindersma.

Dit werk is een inventarisatie van het nog bestaande historische sluitwerk in Nederland. Onnodig te vermelden dat aan deze uitgave jaren van diepgaand onderzoek zijn voorafgegaan. Het door de auteur gehanteerde indelingsprincipe maakt het werk buitengewoon overzichtelijk; hij brengt n.l. een ordening aan overeenkomstig het mechanische sluitingsprincipe.

In hoofdstuk 1 wordt een overzicht gegeven van het ontstaan en de ontwikkeling van het sluitwerk door de eeuwen heen. Het afsluiten en beschermen van ruimten, het opbergen van goederen en waardevolle objecten en ook het insluiten

van personen is van alle tijden. Tijdens de ontwikkeling naar ingewikkelder samenlevingsvormen werd de behoefte aan afsluitbare opbergmeubels, vertrekken en gebouwen steeds groter. Door opgravingen is bekend geworden dat de Egyptenaren in ca. 2000 jaar v. Chr. al gebruik maakten van houten hefsloten (= sloten waarvan de werking berust op het opheffen van een horizontale grendel). Voorstellingen op Griekse vazen leren ons dat de Grieken hun tempeldeuren al met sleutels afsloten. Sommige principes zijn eeuwenlang vrijwel ongewijzigd toegepast.

Vervolgens geeft de auteur een zeer uitgebreid overzicht van hetgeen er in Nederland vanaf ca. 1350 (oudere slotresten zijn nauwelijks als zodanig herkenbaar) tot halverwege de 19^e eeuw op het gebied van sluitwerk nog aanwezig is. Tussen de honderden fraaie en minutieuze tekeningen van zijn hand treffen wij een aantal afbeeldingen aan van sloten van Slot Zuylen en van een hekslot van Goudestein te Maarssen. En zoals het de uitgave van een Restauratie vademecum past: het laatste hoofdstuk van het boek geeft aanwijzingen voor de restauratie van historisch sluitwerk.

Interieur elementen

Stucwerk in het Nederlandse woonhuis, uit de 17^e en 18^e eeuw. Uitg. Eisma B.V., Leeuwarden/Mechelen, 1993, door Dr. Ir. Wijnand V.J. Freling.

Een fraaie uitgave, met vele foto's verlicht, die beoogt een representatief overzicht te geven van het nog aanwezige 17^e- en 18^e- eeuwse interieurstucwerk in Nederland. De schrijver promoveerde met dit werk tot doctor in de bouwkunde aan de Technische Universiteit te Delft en de invalshoek is dan ook zowel bouw-historisch als bouwtechnisch.

In het eerste hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van het stucwerk. De Romeinen pasten al op grote schaal stucwerk toe en in de Italiaanse Renaissance heeft Rafaël zich hierdoor opnieuw laten inspireren. Vanuit Italië verspreidde het reliëfstucwerk zich snel naar o.a. Frankrijk en Duitsland. In de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden zien we het geornamenteerde interieurstucwerk pas in de loop van de 17^e eeuw doordringen en vervolgens in de 18^e eeuw tot grote bloei komen in het Nederlandse woonhuis.

In hoofdstuk 2 komen achtereenvolgens o.a. aan de orde:

- de plaats van het stucwerk in het interieur (niet alleen beperkt tot plafonds, maar bijvoorbeeld ook op wanden in hal en gang)
- de verschillende stijlen in het stucwerk van 1600 tot 1800 (respectievelijk barok, Lodewijk XIV, rococo en neo-classicisme) met voorbeelden uit heel Nederland, waaronder ook enkele uit de Vechtstreek

- de zeer belangrijke rol van de stucadoor, die zich niet alleen beperkte tot het uitvoeren van het ontwerp van de architect, maar tevens een eigen creatieve inbreng vertoonde.

Het derde en laatste hoofdstuk is puur technisch en behandelt de samenstelling van het stucwerk (kalk, zand en gips in een bepaalde verhouding) en van oude en nieuwe mortels. Kennis hiervan is belangrijk bij het uitbrengen van een restauratie-advies.

Naslagwerken

Grote Provincie Atlas van Utrecht, schaal 1:25000. Uitg. Wolters-Noordhoff Atlas-producties, Groningen, 1989.

Deze atlas van de provincie Utrecht is tot stand gekomen door een initiatief van de uitgeverij Wolters-Noordhoff in samenwerking met de Topografische Dienst te Emmen. Het is de meest uitgebreide en nauwkeurige atlas van Utrecht die ooit is verschenen.

Oorspronkelijk werden topografische kaarten vooral voor militaire doeleinden gebruikt. Tegenwoordig is de toepassing algemener en worden de kaarten benut door zowel toeristen als wetenschappers, door ambtenaren en natuurbeschermers. Daarnaast dringt de topografische kaart ook in het onderwijs meer en meer door.

Uit het voorwoord van de uitgever:

“De 82 pagina’s met kaarten geven even scherpe als fraaie beelden van het Utrechts landschap.

Wie in of met deze atlas gaat zwerven, verdwaalt niet meer, maar komt altijd thuis met oude herinneringen en nieuwe ontdekkingen. “

Plaatsen

Breukelen

Een veelzijdig en buitenissig heer, L. C. Dudok de Wit / Kees de Tippelaar / 1843-1913. Deel 1 van de Historische Reeks Breukelen. Uitg. Verloren, Hilversum, 1993, door Arie A. Manten en Ties Verkuil Sr.

Dit boek is uitgegeven in het jaar van de herdenking van de 150^e geboortedag van L.C. Dudok de Wit, Heer van Slangevecht en in de volksmond “Kees de Tippelaar” genoemd vanwege zijn fenomenale wandelprestaties. De Breukelse schooljeugd wordt nog jaarlijks aan zijn bestaan herinnerd door de gebruikelij-

ke poffertjestractatie op 3 oktober, zijn verjaardag. Bovendien staat er sinds 1991 een standbeeld van hem in het park van het gemeentehuis van Breukelen. De protestantse familie Dudok de Wit is afkomstig uit Zuid-Vlaanderen en heeft zich omstreeks 1595 in Amsterdam gevestigd. Zij noemde zich toen nog "Le Blanc". In 1659 werd Le Blanc vernederlandst tot De Wit en in 1741 komt door het huwelijk van Isaac de Wit met Margaretha Dudok de naam Dudok in de familie. Aangezien dit huwelijk te Breukelen werd bevestigd is het aannemelijk dat de familie De Wit "Slangevecht" toen al in bezit had. Genoemde Isaac de Wit was de eerste makelaar in suiker in de familie, een beroep dat in de volgende generaties steeds van vader op zoon overging.

De hoofdpersoon van het door ons besproken boek, L.C. Dudok de Wit alias "Kees de Tippelaar", dankte zijn fortuin aan zijn grootvader, onder wiens leiding de makelaarsfirma zeer floreerde. Zelf voelde Kees Dudok de Wit overigens weinig voor de suikermakelaardij. Zijn vermogen stelde hem in staat zich aan zijn liefhebberijen te wijden. Zo maakte hij grote voettochten, o.a. in het toenmalige Nederlands Oost-Indië en later vanuit Amsterdam naar Parijs en Wenen. Toen zijn moeder in 1895 overleed erfde hij Slangevecht, waar hij zijn onconventionele levenswijze voortzette. Hij was uitzonderlijk gastvrij (ontvangsten van 300 personen op Slangevecht waren geen uitzondering) en tevens zeer vrijgevig ten aanzien van financieel minder bedeeden.

Bij de beschrijving van een lokale held is het gevaar niet denkbeeldig dat men te weinig afstand neemt van de hoofdpersoon en hem beschrijft als een persoonlijke goede vriend. De schrijvers zijn aan dit gevaar niet helemaal ontkomen ("Onze Kees" – blz. 11), maar proberen anderzijds toch ook een eerlijk en objectief beeld te geven van hun hoofdpersoon. Hieruit komt hij naar voren als een eenzaam en depressief mens, die rusteloos op zoek was naar afleiding ten einde zijn sombere buien de baas te blijven. Dit doet overigens niets af aan zijn buitengewone kwaliteiten als gastheer en zijn grote sociale bewogenheid.

Loenen aan de Vecht, maart 1995

G. Recter

Terugkeer Utrechtse archieven

De verbouwing van de depots van het Rijksarchief Utrecht is achter de rug. Op dit moment worden de archiefstellingen opgebouwd en vanaf 1 mei 1995 zullen de archieven, die nu nog in het Algemeen Rijksarchief in Den Haag raadpleegbaar zijn, worden terugverhuisd.

De verhuizing zal ongeveer twee maanden in beslag nemen. In deze periode, van 1 mei tot 1 juli, is raadpleging van de originele stukken niet mogelijk. Bezoekers die genealogisch onderzoek willen doen, kunnen gewoon in Utrecht terecht. Van vele genealogische bronnen zijn foto's en microfilm beschikbaar. Per 1 juli 1995 is het Rijksarchief Utrecht weer geopend voor alle bezoekers. Informatie over de verhuizing en de raadpleging van de archieven kunt u verkrijgen bij mevrouw P.T.M. van Hezik, telefoon 030-710044.

Dr R. van Luttervelt Restauratie Stichting

Voor 1994 is er weer een wapenfeit te memoreren en wel het gereedkomen van de hergeboorte van de "poort" van Groenhoven te Oud Zuilen.

Het fraaie 18e-eeuwse smeedijzeren hek is op het eind van de 19e eeuw gecomoveerd en opgesteld voor de moestuin van Slot Zuylen. De borstbeelden van twee Romeinse keizers – die de beiden pilaren, tussen welke de hekken eertijds draaiden, bekroonden – werden toen op de moestuinmuur geplaatst.

Bij een van zijn bezoeken aan Slot Zuylen viel het bestuurslid A. J. A. M. Lisman op dat de hekken in slechte staat waren komen te verkeren. Het idee kwam bij hem op om het bestuur van de stichting Slot Zuylen te vragen de hekken te onzer beschikking te stellen ten einde die, gerestaureerd, terug te zetten op de plaats waar zij vandaan kwamen.

Op ons schriftelijk verzoek kwam per kerende post een ruimhartige toestemming. Daarop is ons bestuur op zoek gegaan naar fondsen om de restauratie mogelijk te maken. Naast geld van onze stichting werd subsidie ontvangen van het VSB-fonds, de Provincie Utrecht en het Prins Bernhard-/Anjerfonds, die hier met ere genoemd worden. Daarmee waren wij in staat het projekt te realiseren.

Het voornaamste en daarmee het duurste werk was het smeedwerk aan de draaihekken. Dit werd opgedragen aan en uitgevoerd door Kees van der Horst, kunstsmit aan de Bemuurde Weerd en dus aan de Vecht te Utrecht. Hij heeft een prachtstuk werk afgeleverd. Het ijzer is geschopeerd en kan er weer vele tientallen jaren tegen.

Het metselwerk aan de pilaren en de grondrolslag werd door aannemer Hans van Hoeven uit Nieuwersluis uitgevoerd evenals het stucwerk. Schilder Scheepers te Breukelen nam het schilderwerk aan pilaren en hekken voor zijn rekening en de fa. Woudenberg uit Ameide leverde de hardstenen dekplaten. De kosten waren f 36.000,-.

Leden van het Oudheidkundig Genootschap Niftarlake en inwoners van Oud Zuilen brachten spontaan geld bijeen voor het vergulden van de letters "GROENHOVEN", die bovenin het hek staan. De familie Hofman uit Breukelen doneerde het benodigde goudblad.

Zo heeft het park Groenhoven, dat als gemeentepark bleef bestaan nadat alle gebouwen van de vroegere buitenplaats eind 19e eeuw waren afgebroken, weer een naam en een gezicht. Het hek is te zien naast de brug over de Vecht in Oud Zuilen. Zie blz. 22, afb. 2.

De dr R. van Luttervelt Stichting bezit een klein kapitaal uit de rente waarvan kleine restauraties geëntameerd kunnen worden.

Giften aan de Stichting zijn aftrekbaar. Legaten, erfstellingen of notarieel vastgelegde lijfrentes zijn zeer welkom om de vele plannen voor andere restauraties aan te kunnen pakken. Het banknummer van de Stichting is 65.74.10.616 bij de ING te Loenen.

Bij voorbaat dank.

De voorzitter

Loenen 1995

Inhoud

Ereleden en bestuur	2
Ledenlijst 1995	3
Jaaroverzicht 1994	17
Conceptstaat van baten en lasten	20
Toegangshekken in de Vechtstreek	21
Vleermuisonderzoek op Utrechtse buitenplaatsen aangesloten bij de Stichting PHB	71
Aanwinsten voor de Bibliotheek	77
Terugkeer Utrechtse archieven	82
Jaarverslag 1994 van de Dr. R. van Luttervelt Restauratie Stichting	83